

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií (PEF)

Bakalářská práce

Hospodářský vývoj ve vybraných státech Evropské unie

– Rumunsko

Hruzová Alžběta

© 2023 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Alžběta Hruzová

Podnikání a administrativa

Název práce

Hospodářský vývoj ve vybraných státech Evropské unie – Rumunsko

Název anglicky

Economic Development in Selected Countries of the European Union – Romania

Cíle práce

Hlavním cílem práce je analyzovat hospodářský vývoj v Rumunsku ve zvoleném časovém období. Dílčím cílem práce je identifikovat hlavní faktory ovlivňující hospodářský vývoj Rumunska.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných literárních a internetových zdrojů. V praktické části práce bude provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s hospodářským vývojem vybrané země. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza. Aktuální data budou čerpána ze statistického úřadu vybrané země. V práci bude použita zejména metoda deskripce a analýzy.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Rumunsko, hospodářský vývoj, hrubý domácí produkt, inflace, trh práce, nezaměstnanost, Evropská unie.

Doporučené zdroje informací

- BRČÁK, J. SEKERKA, B. STARÁ, D. Makroekonomie – Makroekonomický přehled. 2. vyd. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-831-0.
- KARPOVÁ, Eva. Vývoj ekonomik střední a východní Evropy v letech 1991 až 2003. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. 44 s. ISBN 80-245-0674-2.
- Sirůček, P. a kol.: HOSPODÁŘSKÉ DĚJINY A EKONOMICKÉ TEORIE (vývoj-současnost-výhledy). 1. vydání. Slaný, Melandrium 2007. ISBN 978-80-86175-03-4.
- SOUKUP, J. POŠTA, V. PAVELKA, T. NESET, P. Makroekonomie. London: Vydavatelství a nakladatelství Management Press, 2018. ISBN 978-80-7261-537-7.
- TREPTOW, Kurt W. Dějiny Rumunska. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. Dějiny států. ISBN 80-7106-348-7.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 18. 8. 2022

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 27. 10. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 02. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Hospodářský vývoj ve vybraných státech Evropské unie-Rumunsko" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.03.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala mému vedoucímu bakalářské práce panu profesorovi Mgr. Elizbaru Rodonaia Ph.D. za odborné vedení a cenné rady a zkušenosti, které mi při zpracování této práce předal.

Hospodářský vývoj ve vybraných státech Evropské unie-Rumunsko

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá hospodářským vývojem Rumunska, jehož analýza je cílem této bakalářské práce. Analýza hospodářského vývoje bude provedena ve vybraném časovém období, a to od roku 1990, což je považován za zlomový okamžik, kdy země přešla z centralizovaně plánované ekonomiky k tržnímu hospodářství. Analýza bude provedena až do roku 2022, protože za tuto dobu si země prošla několika pády ale i vzestupy. Toto období bude v praktické části rozděleno do 4 částí.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. V teoretické části bude pospán makroekonomický koloběh společně se základními makroekonomickými ukazateli, které se podílejí na vývoji hospodářského růstu země. Vybranými makroekonomickými ukazateli bude inflace, nezaměstnanost, hrubý domácí produkt a platební bilance. Dále bude definován hospodářský cyklus ekonomiky a jeho fáze. Teoretická část bude zpracována formou literární rešerše s využitím odborné literatury. V praktické části bude představena země a stručný vhled do její historie. V další části budou následně využity již zmíněné makroekonomické ukazatelé k analýze dané ekonomiky. Aktuální data budou především čerpána ze statistického úřadu Rumunska a získána za pomoci finančního institutu World Bank. Tyto data budou zaznamenána do grafů, který lépe zobrazí daný vývoj. V práci budou použity zejména metody deskripce a analýzy.

Klíčová slova: Rumunsko, hospodářský vývoj, hrubý domácí produkt, inflace, trh práce, nezaměstnanost, Evropská unie, platební bilance, krize, komunistický režim.

Economic Development in selected countries of the European union-Romania

Abstract

This bachelor thesis deals with the economic development of Romania, the evaluation of which is also the aim of this bachelor thesis. The analysis of the economic development will be performed in a selected time period, namely since 1990, which is considered as a turning point when the country moved from a centrally planned economy to a market system. The analysis will be performed to 2022, when the country has gone through several downs but also ups. This period will be divided into 4 parts.

The bachelor thesis is divided into two parts, theoretical and practical. In the theoretical part, the macroeconomic cycle will be discussed along with the basic macroeconomic indicators involved in the economic growth of the country. The selected macroeconomic indicators will be inflation, unemployment, gross domestic product and balance of payments. The economic cycle of the economy and its phases will also be defined. The theoretical part will be processed in the form of a literature search with the use of specialized literature. In the practical part, the country will be introduced through an insight into a brief history of the country. In the next part, the macroeconomic indicators, already mentioned, will be used to analyse the economy. Actual data will be drawn from the Statistical Office of Romania and obtained with the help of the World Bank Financial Institute. These data will be displayed in graphs to better show the development. In the thesis will be used the methods of description and analysis

Keywords: Romania, economic development, gross domestic product, inflation, labor market, unemployment, European union, balance of payments, crisis, communist regime.

Obsah

1	Úvod	11
2	Cíl práce a metodika.....	12
2.1	Cíl práce.....	12
2.2	Metodika.....	12
3	Teoretická východiska	13
3.1	Makroekonomický koloběh.....	13
3.2	Makroekonomické ukazatelé.....	14
3.2.1	Hrubý domácí produkt.....	14
3.2.2	Cenová hladina – inflace	17
3.2.3	Nezaměstnanost	22
3.2.4	Platební bilance.....	25
3.3	Hospodářský vývoj.....	26
3.3.1	Ekonomický růst.....	26
3.3.2	Hospodářský cyklus.....	26
4	Vlastní práce.....	28
4.1	Rumunsko.....	29
4.2	Hospodářský vývoj v letech 1989-1999	31
4.2.1	Platební bilance.....	31
4.2.2	Nezaměstnanost.....	31
4.2.3	Inflace	33
4.2.4	Hrubý domácí produkt.....	34
4.2.5	Hospodářský vývoj v letech 2000-2008	35
4.2.6	Inflace	35
4.2.7	Hrubý domácí produkt.....	36
4.2.8	Měnová reforma 2005	37
4.2.9	Platební bilance.....	38
4.2.10	Nezaměstnanost.....	38
4.3	Hospodářský vývoj v letech 2008-2011	39
4.3.1	Platební bilance.....	40
4.3.2	Nezaměstnanost.....	41
4.4	Hospodářský vývoj v letech 2016-2022	42
4.4.1	Covid-19	42
4.4.2	Ruská invaze na Ukrajině	43
4.4.3	HDP	44
4.4.4	Platební bilance.....	45

4.4.5	Inflace	46
4.4.6	Nezaměstnanost	47
5	Výsledky a diskuse	48
6	Závěr	50
7	Seznam použitých zdrojů	52
7.1	Tištěné zdroje	52
7.2	Internetové zdroje	53
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk.....	57
8.1	Seznam obrázků.....	57
8.2	Seznam tabulek.....	57
8.3	Seznam grafů	57
8.4	Seznam použitých zkratk	58

1 Úvod

Tato bakalářská práce je věnována hospodářskému vývoji Rumunska.

Důvodem, proč jsem si vybrala tuto zemi je ten, že většina mé rodiny prožila svůj život v Rumunsku. Během dvacátých let 19. století se naši předchůdci začali stěhovat do Rumunska. Tím se stali součástí této země, a tak jsem se chtěla i já dozvědět, jak na tom daná země hospodářsky je a byla.

Hospodářský vývoj Rumunska bude pospán od roku 1989 do roku 2022. V tomto období bylo několik faktorů, které přispěly ke zhoršení hospodářského růstu. Příkladem je např. přechod z plánované ekonomiky na tržní ekonomiku, vládní a politické faktory, mezinárodní krize a další.

Rumunsko se řadí mezi státy, které si prošli komunistickou érou. Ta tuto zemi velmi ovlivnila a zanechala zde své stopy. Pozůstatky komunistického režimu lze stále v Rumunsku pozorovat. Po více než 45 letech se v roce 1989 Rumunsko vymanilo z nadvlády komunismu a přešlo z centrálně plánované ekonomiky na tržní hospodářství, což přivedlo zemi do krize a ekonomické podmínky nebyli vůbec vyhovující pro ekonomický růst. Země se musela vyrovnat s novým systémem, což mělo za následek extrémní růst inflace, obrovské počty nezaměstnaných, a to vše se odrazilo i na vývoji HDP. Po revoluci se začali otevírat hranice, což mělo za následek obrovský odliv místních lidí do zahraničí, a to hlavně kvůli lepším pracovním a životním podmínkám. Tento trend pokračuje dodnes, ale zároveň je potřeba říci, že situace v zemi není zdaleka tak špatná, jako tomu bylo před 20 lety. Je třeba vyzdvihnout, že došlo k významnému, i když postupnému, pokroku ekonomického růstu.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je analyzovat hospodářský vývoj v Rumunsku ve zvoleném časovém období. Dílčím cílem práce je identifikovat hlavní faktory ovlivňující hospodářský vývoj Rumunska.

2.2 Metodika

Bakalářská práce byla rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce byla zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury; čerpány byly rovněž aktuální informace z odborných literárních a internetových zdrojů. Z odborné knižní literatury byly především využity publikace Brčáka (2014), Jurečky (2013) a Pavelky (2006). V teoretické části byl popsán makroekonomický koloběh a definován hospodářský cyklus společně s jeho fázemi. Dále byly popsány vybrané makroekonomické ukazatelé jakožto HDP, inflace, nezaměstnanost a platební bilance. Tyto ukazatelé byly později v praktické části využity k analýze hospodářského vývoje.

V praktické části byla nejdříve charakterizována Rumunská republika, následně byla provedena analýza, již zmíněných, základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s hospodářským vývojem vybrané země. Pro analýzu shromážděných údajů byla využita statistická analýza. Aktuální data byla čerpána ze statistického úřadu vybrané země a z finančního institutu World Bank. Tyto data byly následně pro přehlednost zaznamenána v grafech. V práci byla použita zejména metoda deskripce a analýzy.

Praktická část byla rozdělena do čtyř období. Prvním obdobím byl přechod z centralizovaně plánované ekonomiky na tržní hospodářství. Ve druhé části byl analyzován vývoj v letech 2000-2008, kdy se ekonomika vzpamatovává z postkomunistické éry. Následně došlo ke globální krizi, která byla od roku 2009 popsána ve 3. části. Čtvrté období bylo věnováno současné době, a to především pandemii COVID-19 a Invazi na Ukrajině.

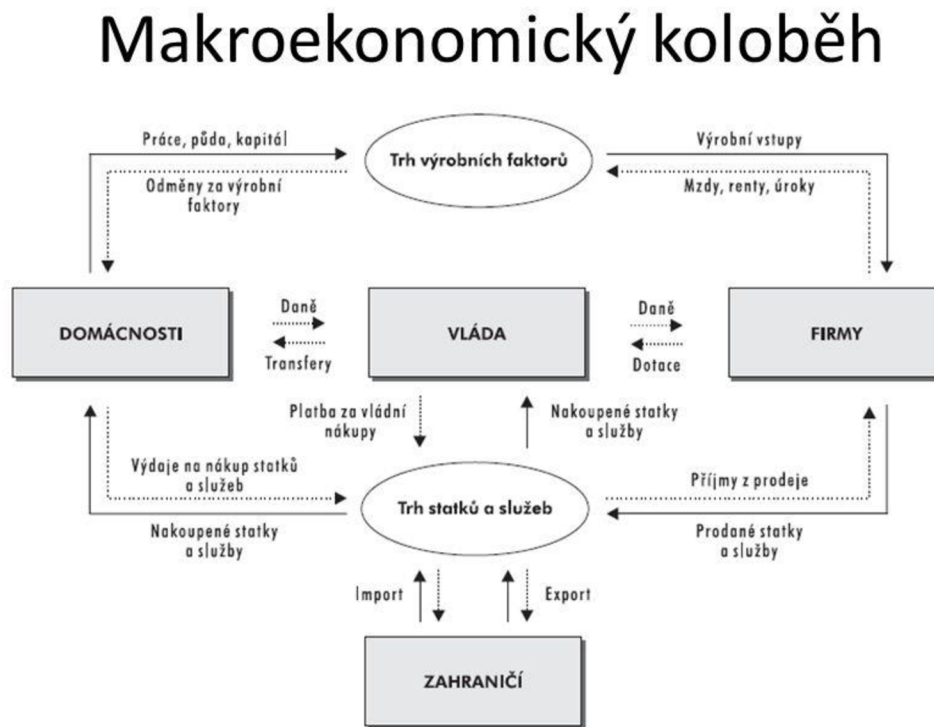
Analýza byla provedena od roku 1990 až do roku 2022. Některé údaje v roce 1990 nebyly možné dohledat, podobně tomu bylo i v roce 2022.

3 Teoretická východiska

3.1 Makroekonomický koloběh

Dle Pavelky existují čtyři základní typy makroekonomických subjektů, a to domácnosti, firmy, vláda a zahraničí. Mezi těmito subjekty probíhají reálné toky (toky zboží a služeb, výrobních faktorů) a peněžní toky (toky důchodů a plateb) (2006, str.9).

Obrázek 1: Makroekonomický koloběh

7

Zdroj: Makroekonomický koloběh, Pavelka (2006).

Na obrázku lze pozorovat makroekonomický koloběh, v němž dochází k interakci mezi domácnostmi a firmami. Domácnosti vlastní práci, půdu a kapitál. S těmito výrobními faktory vstupují na trh ve formě nabídky. Na straně poptávky stojí firmy, které si tyto výrobní faktory pronajímají a pomocí nich vyrábějí svou produkci. Za poskytnuté výrobní faktory domácnosti dostávají od firem odměny neboli důchody.

Ve spodní části lze vidět koloběh trhu statků a služeb. Firmy nyní se svou produkcí tvoří stranu nabídky. Domácnosti, které obdržely své odměny za poskytnuté výrobní faktory mohou svůj důchod použít k nákupu statků a služeb, a tak tvoří stranu poptávky.

Zahraničí stojí jak na straně poptávajícího, tak i nabízejícího. V případě poptávky se jedná o export a u nabídky o import.

Na obrázku v prostřední části se nachází vláda. Ta své příjmy získává skrze výběr daní jak od firem tak i od domácností. Část těchto příjmů se využije na nákup statků a služeb. Zbytek navrátí zpět domácnostem v podobě transferů a firmám v podobě dotací.

V tomto případě domácnosti spotřebovávají veškeré své odměny a firmy prodávají veškerou svou produkci spotřebitelům. To se však na trhu neděje. Domácnosti ne vždy utratí veškeré své odměny, část z nich můžou uspořit. Firmy také veškerý svůj zisk nerozdělí a může se tvořit úspora. Tak to může být i u zahraničí, kdy export může převyšovat import a obráceně.

Koloběh má svou vlastnost, a to tu, že je uzavřený, což v tomto případě můžeme vidět, že není až taková pravda. Firmy, domácnosti, zahraničí tvoří úspory, což uzavřený kruh porušuje. Co se tedy děje s těmito úsporami? Pavelka ve své publikaci na tento problém odpovídá tím, že: “ Úspory jednotlivých makroekonomických subjektů slouží k financování investic a investice jsou vlastně produkcí firem”. (Pavelka, 2006, str. 10). Také klade důraz na to, abychom měli na vědomí, že vždy platí rovnost celkových úspor a celkových investic, tato rovnost se nazývá základní makroekonomická identita (Pavelka, 2006, str.9; Mankiw, 1999, str. 48,49).

3.2 Makroekonomické ukazatelé

Ekonomickou aktivitu lze zjistit pomocí makroekonomických ukazatelů. Mezi něž patří hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost a platební bilance. Tyto ukazatelé budou v této kapitole podrobněji rozebrány.

3.2.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý Domácí Produkt, zkráceně HDP (v angl. jazyce *GDP-Gross Domestic Product*), označuje Brčák jako jeden z nejdůležitějších makroekonomických ukazatelů dané země, kterým lze měřit a hodnotit výkonnost a vývoj ekonomiky. Úroveň ekonomiky je

vyjádřena v hodnotě HDP a vývoj HDP sleduje vývoj dané ekonomiky (Brčák, a další, 2012, str.57).

Dle Mankiwa hrubý domácí produkt (HDP) je tržní hodnota všech konečných statků a služeb vyrobených v ekonomice za vybrané časové období ve vybraném státě bez ohledu na to, zda se jedná o rezidenta nebo nerezidenta (1999, str. 471).

Dle Jurečky do výpočtu HDP se nezahrnují meziprodukty (polotovary), neboť by při jejich výrobě docházelo k několikanásobnému zahrnutí a k fiktivnímu zvětšování hodnoty výsledného ukazatele. Aby k tomu nedocházelo, tak se používá pouze součet hodnot finálních výrobků (2013, str.27).

Brčák ve své publikaci zmiňuje existenci aktivit v dané ekonomice, které sice byly vyprodukovány, ale do HDP nejsou zahrnovány. Jedná se o produkci mimo oficiální trh, tedy ilegální produkci. Řadí se sem např. nezákonné drogy, prostituce, práce na „černo“, tato ekonomika se nazývá stínová ekonomika. V ekonomice se také objevují statky a služby, které poskytuje osoba ostatním členům rodiny či blízkým, mezi něž patří např. práce v domácnosti, úklid, vaření, vychovávání dětí. Jedná se o netržní produkci, která neprochází trhem (Brčák, a další, 2014. str.22).

Metody výpočtu HDP

HDP se zjišťuje těmito třemi metodami: produkční (výrobní) metodou, výdajovou a důchodovou metodou. Ať je vybrána jakákoliv metoda, výsledek vyjde vždy stejně.

HDP se určí výdajovou metodou, tak že se sečtou všechny výdaje, které byly vynaložené na finální statky a služby. Jedná se tedy o součet výdajů domácností na spotřebu (C), hrubých soukromých investic firem (Ig), vládních výdajů na nákup statků a služeb (G) a čistého exportu (NX).

$$HDP = C + Ig + G + NX \quad (1)$$

Jak samotný název říká, důchodovou metodou lze zjistit HDP jako součet důchodů z vlastnictví výrobních faktorů, které byly použity tvorbu HDP. Jedná se o součet mezd, úroků, rent, zisků a příjmů ze samostatné výdělečné činnosti (Soukup et al., 2018, str.23). Dle Brčáka důchodovou metodu lze označit jako nákladovou, což je chápáno jako tok všech nákladů firem (2014, str. 17). Tento součet vyjadřuje čistý domácí důchod. Dle Jurečky je nutno k čistému domácímu důchodu přičíst amortizaci (opotřebení, znehodnocení kapitálu)

a nepřímé daně zmenšené o subvence (2013, str. 33). Helísek dodává, že se jedná o součet, který je vždy před zdaněním (2002, str.36).

$$\text{HDP} = w + r + i + a + \text{In} - \text{subvence} \quad (2)$$

Výrobní metoda je založena na součtu přidaných hodnot. „Přidaná hodnota je hodnota, kterou jednotliví výrobci postupně v průběhu výrobního procesu přidávají svým úsilím k hodnotě nakupovaných surovin, polotovarů a služeb“ (Jurečka, 2013, str. 34). Produkt je dokončen až poté, co se dostane ke spotřebiteli. Do hodnoty produktu je postupně započítávána hodnota všemi stupni výrobního řetězce. Přidanou hodnotu zjistíme tak, že od příjmu z prodeje odečteme náklady na zakoupení vstupů, které jsou vyžadovány k výrobě tohoto produktu (Jurečka, 2013, str.34).

Nominální a reálný HDP

Hrubý domácí produkt je hodnota produkce ekonomiky, kterou si lze představit jako součin množství jednotlivých produktů a jejich cen, kdy se ceny mění, a tak se může stát, že HDP bude růst, i když množství produkce bude stejné či bude klesat. Aby bylo možné odlišit růst množství vyprodukovaných výrobků a služeb od růstu jejich cen, jsou používány tyto dva typy HDP, a to nominální HDP a reálné HDP (Jurečka, 2013, str.28).

Cílem výpočtu HDP je zjistit, jak dobře na tom daná ekonomika je. Dle Mankiwa reálné HDP vyjadřuje stav ekonomiky lépe než nominální HDP, jelikož reálné HDP ukazuje jeho skutečné množství, které se v dané ekonomice vyprodukuje a není ovlivněn změnami cenové hladiny (1999, str. 477). Avšak Jurečka uvádí, že i nominální HDP má svůj význam v ekonomice, a to ten, že zjišťuje množství peněz potřebných pro plynulý koloběh v národním hospodářství (2013, str. 29). Reálné HDP je vypočítáno ve stálých cenách. Jedná se o stálé ceny toho období, které je určeno jako období výchozí, základní (Maitah, 2009, str.40). Pomocí reálného HDP získáme informaci o skutečné produkci bez vlivu ceny (Brčák, a další, 2014, str. 19). Nominální HDP je vypočítáno v běžných cenách, což jsou ceny, které převládají na trhu v době, ve které je dané HDP počítáno (Jurečka, 2013, str.29).

3.2.2 Cenová hladina – inflace

Inflace je společností brána jako negativní prvek ekonomiky, což vyvrací Jurečka s tím, že pokud je inflace mírná a kontrolovaná, není pro ekonomiku škodlivá (Jurečka, 2013, str.114). „Inflace je definována jako projev ekonomické nerovnováhy, jejíž vnějším znakem je růst cenové hladiny“ (Brčák, a další, 2014, str. 127). Vyšší inflace obecně zvyšuje náklady domácností, zvyšují se ceny služeb a statků a s tímto dochází k poklesu kupní síly dané měny, což znamená, že za stejné nominální množství peněz lze koupit méně statků a služeb (Soukup, a další, 2018, str. 276).

Opakem inflace je deflace, kdy dochází k záporným přírůstkům, tedy ke snižování cenové hladiny (Soukup, a další, 2018, str.30). Deflace se týká budoucích závazků, a to jejich zdražováním, kdy toto období je nevýhodné pro ty, kteří jsou vázáni ke splátkám dluhů, vyplacení mezd, či nájemníci, kteří hradí předem sjednané nájemné. Podniky se mohou rychleji dostávat do krachů a roste nezaměstnanost (Brčák, a další, 2014, str. 127).

Stav mezi inflací a deflací se nazývá cenová stabilita, kdy se cena nemění, tedy neklesá ani nestoupá (Jurečka, 2013, str. 114).

Měření cenové hladiny

V ekonomice existuje široká škála statků a služeb s různými cenami, které je potřeba vyjádřit pomocí jednoho čísla (agregátně), k čemuž se používají různé cenové indexy. Tyto cenové indexy se pak používají k výpočtu míry inflace, což je míra změny cenové hladiny (Helísek, 2002, str. 213). Mezi tři základní cenové indexy patří index spotřebitelských cen, index cen výrobců a deflátor HDP (Soukup et al., 2018, str.30). Dle Jurečky cenové indexy ukazují vývoj cenové hladiny, ale neodráží míru inflace (2013, str.118). Naopak míra inflace zobrazuje, jak se změnil cenový index v procentech oproti předchozímu období (Brčák, a další, 2014, str.127).

1) Index spotřebitelských cen – (CPI – *consumer price index*)

Dle Pavelky se jedná o jeden z nejpoužívanějších cenových indexů určený pro zjišťování inflace (2006, str. 132). CPI vyjadřuje velikost změny výdajů spotřebitelů na nákup vybraných statků a služeb (Brčák, a další, 2014, str.128).

Výběr výrobků a služeb není náhodný, ale je určen statistickým úřadem na základě šetření mezi domácnostmi – na základě tzv. statistiky rodinných účtů. Výsledkem tohoto

průzkumu je spotřební koš, tzv. soubor výrobků a služeb spotřebovaných typickou domácností (Brčák, a další, 2014, str.129).

2) Index cen výrobců (PPI – *Producer Price Index*)

Index cen výrobců může být také nazýván „cenový index vstupů“. Tento index měří vývoj cen vstupů do výroby a slouží k odhadu budoucího vývoje inflace. PPI slouží jako důležitý ukazatel konkurenceschopnosti výrobců. Tento index je využíván v různých odvětví. Příkladem může být průmysl, zemědělství, stavebnictví atd. Opět, stejně jako CPI, PPI pracuje s fixními cenami. Jediný rozdíl je, že koš má jiné složení, než CPI (Jurečka, 2013, str. 118; Pavelka 2006, str. 133).

3) Deflátor HDP (IPD – *Implicit Price Deflator*)

Pomocí nominálního a reálného HDP lze zjistit tzv. deflátor HDP. Jedná se o jeden z cenových indexů, který slouží k zachycení vývoje cenové hladiny v dané zemi (Soukup, a další, 2018, str. 24). Vzorec pro výpočet deflátoru udává podíl nominálního HDP daného roku a reálného HDP stejného roku násobený 100 (Jurečka, 2013, str. 118).

$$IPD = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálný HDP}} \times 100 \quad (3)$$

Pomocí již zmíněných ukazatelů, CPI, PPI a deflátoru, zjistíme všeobecnou cenovou hladinu. Vypočítá se jako rozdíl cenového indexu běžného a základního období, dělený cenovým indexem základního období. Po vynásobení stem získáme procentuální velikost změny (Jurečka, 2013, str.118).

Vzorec pro výpočet míry inflace:

$$\text{Míra inflace} = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}} \times 100 \text{ (v \%)} \quad (4)$$

kde

CPI_{t-1} – cenový index základního období

CPI_t – cenový index běžného období

Dochází-li ke zrychlení tempa růstu cenové hladiny, zvýšení míry inflace, jedná se o akcelerující inflaci. Opakem je deflace, kdy se míra inflace se snižuje. Stagflace je moment v ekonomice, kdy ekonomika stagnuje, což znamená, že se její reálný produkt nemění ale cenová hladina roste (Jurečka, 2013, str. 115).

Příčiny inflace

Inflace je monetárním, tzn. peněžním jevem, který je způsobený tím, že množství peněz v ekonomice roste rychleji než reálný produkt ekonomiky.

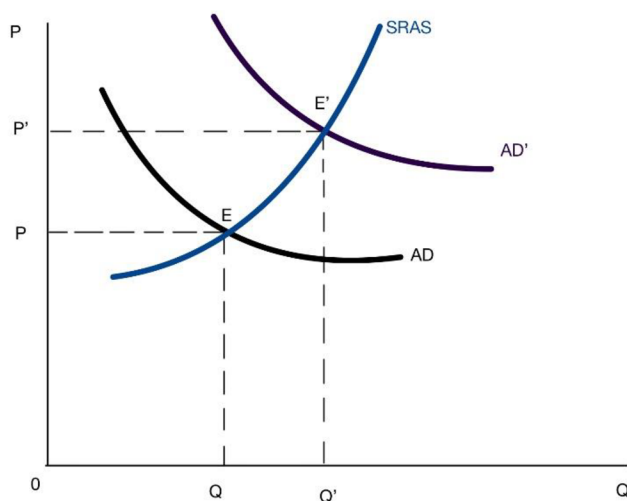
Jsou rozlišovány tři základní typy příčin inflace:

- Poptávková inflace
- Nabídková (nákladová) inflace
- Setrvačná inflace

1) Poptávková inflace

Poptávková inflace, také bývá nazývána inflace tažena poptávkou. Převládá zde agregátní poptávka nad agregátní nabídkou. Jinak řečeno stát, domácnost, firmy a zahraničí poptávají větší množství produktů, než jaký ekonomika vytváří. Toto lze vyřešit zvýšením nabídky, což není vždy v krátkodobém hledisku možné, a proto se navyšují ceny produktů. Dle Jurečky je cenový růst přirozeným nástrojem obnovy rovnováhy mezi agregátní poptávkou a nabídkou (Jurečka, 2013, str. 123).

Graf 1 Poptávková inflace

Zdroj: vlastní zpracování, Jurečka (2013).

kde

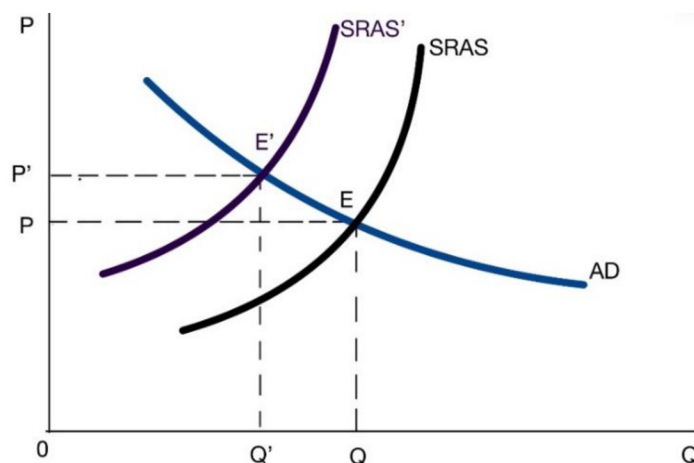
P ... cenová hladina

Q ... reálný produkt

2) Nabídková inflace

Nabídková inflace bývá často označována jako inflace tlačena náklady, tzv. nákladová inflace, jelikož rostoucí náklady zvyšují ceny nahoru. Nabídková inflace je způsobena růstem cen „vstupů“ do výroby, tj. rostoucími náklady na práci, kapitál a přírodní zdroje. (Jurečka, 2013, str. 124).

Graf 2 Nabídková inflace

Zdroj: vlastní zpracování, Jurečka (2013).

kde

P ... cenová hladina

Q ... reálný produkt

3) Setrvačná inflace

Setrvačná inflace souvisí s tzv. inflačním očekáváním. Zaměstnanci při vyjednávání o mzdách, banky při stanovování výše úroků z úvěrů očekávají určitou míru inflace.

Typy inflace

Z hlediska rychlosti a závažnosti se inflace rozděluje na tři typy: mírnou inflaci, pádivou inflaci a hyperinflaci.

1) Inflace plíživá (mírná)

Jedná se o inflaci, která sice probíhá delší dobu ale s mírným a stabilním tempem. Mírná inflace není považována za hrozbu pro ekonomiku, nýbrž za víceméně prospívající. Za plíživou inflaci se označuje inflace, jejíž hodnota je jednociferná, což znamená, že je menší než 10 %. Dle Pavelky lidé věří penězům a drží svou hotovost nebo vklady v bankách (2006, str. 139).

2) Inflace pádivá

Jedná se o hodnoty v řádu dvou, někdy i tříciferných čísel. Tato inflace je považována za nezdravou pro ekonomický vývoj a snižuje výkonnost ekonomického systému. Lidé přestávají penězům věřit a snaží se jich držet co nejméně (Pavelka, 2006, str. 139).

3) Hyperinflace

Při této inflaci ceny rostou extrémním tempem, a to o tisíce až miliony procent ročně. Ekonomika se nachází v bodě, kdy dochází ke zhroucení peněžního systému země. Peníze ztrácejí na své hodnotě, přestávají plnit svou funkci a ekonomika se postupně naturalizuje a přechází se ke směnnému obchodu (zboží za zboží). Náklady na výrobu platidel se stávají vyšší než jejich hodnota samotná, tudíž se nevyplatí je vyrábět (Jurečka, 2013, str.122).

Protiinflační politika

Udržování stability, tzv. cílování inflace, spotřebitelských cen má na starost Česká národní banka. Snaží se množství peněz v ekonomice regulovat a následně tím ovlivňuje inflaci pomocí měnové politiky. Inflace je měřena Českým statistickým úřadem. Problémem je udržet stabilní inflaci a odhadnout jaké bude v budoucnu tempo růstu. Zrychlení tempa růstu inflace se nazývá akcelerace inflace. Opakem akcelerace je decelerace inflace, což je zpomalení tempa růstu (Soukup, a další, 2018, str. 292).

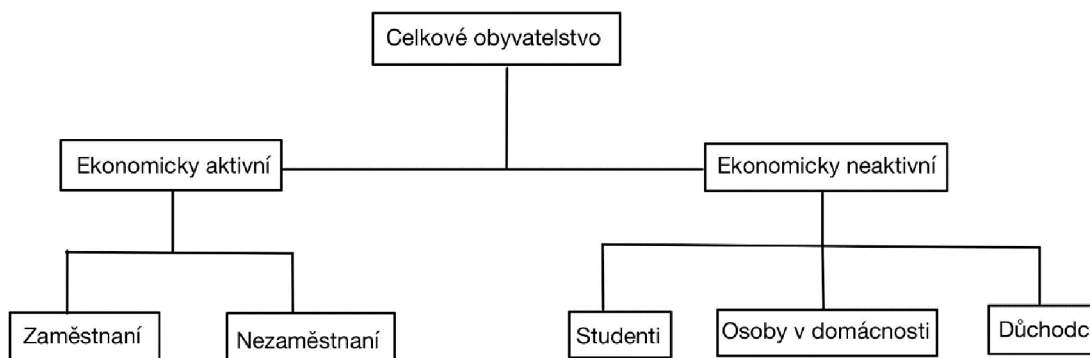
Centrální banka pomocí monetárních restrikcí snižuje množství peněz v oběhu nebo zvyšuje úrokové míry. Mezi další restrikce patří fiskální restrikce, kdy vláda může omezit své výdaje nebo zvýšit daně, opět se sníží agregátní poptávka, cenová hladina, produkce i zaměstnanost. Cenová a mzdová regulace. Vláda zmrazí růst mezd a cen (Pavelka, 2006, str. 142-143).

3.2.3 **Nezaměstnanost**

Ztráta zaměstnání se stává pro mnoho lidí velmi stresující chvílí. Lidé jsou vázáni na stálý příjem, kdy se snaží udržet svoji životní úroveň a vzniká nejistota ohledně budoucnosti (Mankiw, 1999, str. 547). Dle Maitaha je nezaměstnanost, společně s inflací, jedno z nejdiskutovanějších problémů ve společnosti (Maitah, 2009, str. 100). Domácnosti se svojí nabídkou a podniky se svojí poptávkou vstupují na trh práce. Ideální stav nastává v případě, kdy agregátní nabídka se rovná agregátní poptávce, což znamená, že domácnosti nabízejí tolik práce, kolik chtějí a podniky najímají tolik zaměstnanců, kolik chtějí (Mankiw, 1999, str. 547).

Měření nezaměstnanosti je prováděno Úřadem statistiky práce. Každý občan, který je v produktivním věku, což znamená věk, kdy ukončil povinnou školní docházku až do odchodu do penze, je zařazen do jedné z těchto tří skupin: zaměstnaní, nezaměstnaní a ekonomicky neaktivní obyvatelstvo. Nezaměstnaní jsou ti, kteří dočasně nebo trvale nepracují ale práci aktivně hledají. Aktivně hledat práci znamená, že daná osoba je v evidenci úřadu práce, pravidelně dochází na úřad práce a je schopen nastoupit na volné pracovní místo. Jako osoba zaměstnaná se bere každá osoba, která stráví významnou část svého týdne v placeném zaměstnání, a to buď na plný úvazek nebo zkrácený. Zaměstnaní a nezaměstnaní tvoří společně ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Do ekonomicky neaktivní skupiny se řadí studenti, důchodci, žena či muž v domácnosti a také osoby, které aktivně práci nehledají (Brčák, a další, 2014, str. 140; Jurečka, 2013, str. 137).

Graf 3 Nezaměstnanost

Zdroj: vlastní zpracování

Míra nezaměstnanosti je jedním z nejpoužívanějších ukazatelů sledující vývoj na trhu práce (Jurečka, 2013, str. 137). Míra nezaměstnanosti se vypočítá jako podíl počtu nezaměstnaných k ekonomicky aktivním obyvatelům, vyjádřeno v procentech (Mankiw, 1999, str. 548).

$$u = \frac{U}{E+U} = \frac{U}{L} \quad (5)$$

kde

u – míra nezaměstnanosti

U – podíl počtu nezaměstnaných

L – ekonomicky aktivní obyvatelstvo

$E + U = L$ – součet zaměstnaných a nezaměstnaných tvoří ekonomicky aktivní obyvatelstvo

Míra ekonomické aktivity obyvatelstva je jeden z dalších ukazatelů, pomocí kterého lze vyjádřit procento ekonomicky aktivního obyvatelstva v dané zemi. Vypočítá se jako podíl ekonomicky aktivních obyvatel k obyvatelstvu v produktivním věku, opět vyjádřeno v procentech (Jurečka, 2013, str. 140).

$$L_p = \frac{L}{F} \quad (6)$$

kde

L_p – míra ekonomické aktivity obyvatelstva

L – ekonomicky aktivní obyvatelstvo

F – obyvatelé v produktivním věku

Přirozená míra nezaměstnanosti je dosažena, pokud skutečný produkt Y nachází na úrovni potenciálního produktu Y^* . Tento ukazatel představuje úroveň, při níž jsou různé trhy práce v zemi v průměru v rovnováze (Brčák, a další, 2014, str. 145).

Druhy nezaměstnanosti

Z hlediska příčiny vzniku nezaměstnanosti existuje několik typů nezaměstnaností, a to frikční, strukturální, cyklická a sezonní (Brčák, a další, 2014, str. 145).

Společně s trhem práce se i nezaměstnanost neustále mění a vyvíjí. Lidé opouštějí své práce a hledají si nové. Pokud si osoba z důvodu nástupu do práce po mateřské, či z důvodu změny bydliště hledá práci, jedná se o přirozený jev, kdy tato nezaměstnanost je nazývaná jako frikční. Obvykle se jedná o krátkodobou nezaměstnanost (Brčák, a další, 2014, str. 145).

Strukturální nezaměstnanost je druh nezaměstnanosti, kdy si osoba z kvalifikačních důvodů nemůže najít práci, přestože jsou na trhu práce volná místa. Příčinou této nezaměstnanosti je rozvoj technologií, kdy se obyvatelstvo není schopno rychle přizpůsobit těmto změnám (Brčák, a další, 2014, str. 145). Jurečka navrhuje způsob, kterým by se dala tato nezaměstnanost předejít, a to přeškolením pracovníků, tak aby byli na nový proces včas připravení (2013, str. 142). Dle Jurečky jsou nezaměstnanosti frikční a strukturální považovány za formy dobrovolné nezaměstnanosti (Jurečka, 2013, str.142).

Naopak za nedobrovolnou nezaměstnanost je považována cyklická nezaměstnanost. Jedná se o rozdíl mezi skutečnou a přirozenou mírou nezaměstnanosti, kdy nabídka práce je větší než poptávka (Brčák, a další, 2014, str. 145).

Sezonní nezaměstnanost je typická pro sezonní práce jako je stavebnictví, zemědělství, cestovní ruch atd. a je součástí frikční nezaměstnanosti (Brčák, a další, 2014, str. 145-146).

3.2.4 Platební bilance

V dnešní době jsou státy mezi sebou navzájem propojeny, a to prostřednictvím mezinárodního obchodu a pohybu mezinárodního kapitálu (Pavelka, 2006, str. 175).

„Platební bilance vyjadřuje ekonomické transakce subjektů dané země se zahraničím během určitého období a zachycuje mezinárodní pohyb statků, služeb výrobních faktorů a pohledávek a závazků“ (Brčák, a další, 2014, str. 175). Dle Zahradníka je obchodní bilance, pohyb hmotných zbožových statků do a z ekonomiky (2003, str. 172).

Dle Jurečky se jedná o výkaz, ve kterém státy sledují mezinárodní toky, které následně zaznamenávají do platební bilance. Sledování platební bilance je důležité pro odhady vývoje měnových kurzů a pro volbu hospodářské politiky. Jedná se jak o peněžní, tak nepeněžní výkaz (2013, str. 311).

Platební bilance se dělí na tržní a účetní. Tržní platební bilance představuje běžný a nepřerušovaný vztah dvou platebních trhů. Účetní platební bilance zaznamenává statistický výkaz, který sumarizuje veškeré zahraniční transakce dané země během určitého období. Tato bilance je prováděná podvojným účetním záznamem (Brčák, a další, 2014, str. 175).

Platební bilance se člení na vertikální a horizontální strukturu. Horizontální struktura obsahuje běžný účet, kapitálový účet, finanční účet, saldo chyb a opomenutí, kurzové rozdíly, změna devizových rezerv (měnový kurz) (Brčák, a další, 2014, str. 175).

Vertikální struktura se člení na debetní a kreditní. Kreditní záznamy zaznamenávají příliv aktiv do ekonomiky a debetní položky zaznamenávají odliv do okolního světa (Jurečka, 2013, str. 311). Jedná se o tzv. dvojité zápis, což zajišťuje, že účetně bude platební bilance vyrovnaná (Pavelka, 2006, str. 177).

S platební bilancí souvisí pojem saldo. Dle Eurostatu saldo běžného účtu vyjadřuje rozdíl mezi součtem vývozu a pohledávek z důchodů a součtem dovozu a příjmů splatných (vývoz a dovoz se týká zboží a služeb, zatímco důchod se týká prvotních i druhotných důchodů). Hodnota salda běžného účtu se rovná rozdílu mezi úsporami a investicemi pro ekonomiku (Eurostat, 2023).

Dílčí salda jsou dle Jurečky salda neboli zůstatky jednotlivých položek, účtů či podúčtů. Sečtením dílčích sald se získá kumulativní saldo, které podává informace o celkovém vývoji platební bilance (Jurečka, 2013, str. 313).

3.3 Hospodářský vývoj

3.3.1 Ekonomický růst

Hospodářský vývoj je také označován jako ekonomický růst, jedná se o zvýšení reálného potenciálního produktu v čase (Pavelka, 2006, str. 104). Ve stádiu ekonomického růstu roste důchod s čímž roste i spotřeba. Domácnosti více poptávají a firmy zvyšují svou výrobu, s čímž souvisí, že firmy poptávají více pracovní síly a tím se snižuje nezaměstnanost. Ekonomický růst lze dle Brčáka vyjádřit jako růst schopnosti země vyrábět zboží a poskytovat služby (Brčák, a další, 2014, str. 188).

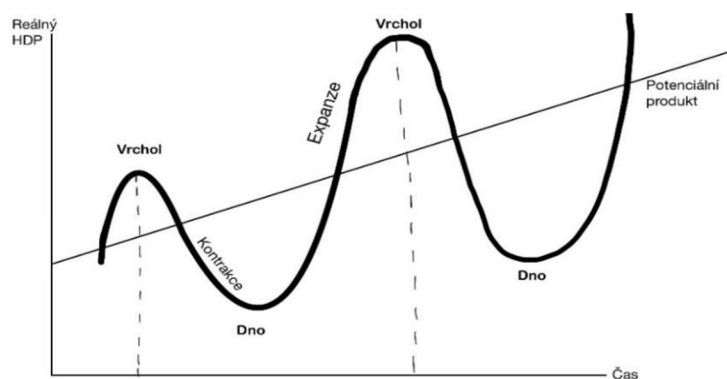
3.3.2 Hospodářský cyklus

Dle Pavelky Hospodářský cyklus představuje kolísání reálného hrubého domácího produktu kolem potenciálního produktu (Pavelka, 2006, str. 98). Brčák dodává, že se jedná o opakované kolísání. Výkyvy ekonomického růstu jsou nazývány cykly. Odchylka, kdy se skutečný reálný produkt odchyluje od potenciálního produktu se nazývá produkční mezera (GAP). Cílem hospodářské politiky je udržet tuto mezeru co nejmenší (Brčák, a další, 2014, str. 188-189).

Fáze ekonomického cyklu

Dle Jurečky se jedná o posloupnost pravidelně se opakujících fází vzestupu, poklesu a stagnace makroekonomické aktivity. (Jurečka, 2013, str. 243). Dle grafu mezi fáze ekonomického cyklu patří expanze, vrchol, kontrakce a dno.

Graf 4 Fáze cyklu

Zdroj: vlastní zpracování, Jurečka (2013).

Fáze expanze

Období expanze představuje oživení růstu ekonomické aktivity. Důchody domácností rostou a tím i jejich spotřeba, domácnosti více poptávají. Pro uspokojení vyšší poptávky firmy zvyšují svou produkci, nabírají nové pracovníky, čímž roste zaměstnanost. Reálný produkt roste (Brčák, a další, 2014, str. 191).

Fáze vrcholu

Období při přechodu z expanze do recese. Jedná se o nejvyšší bod ekonomického růstu, po jeho dosažení ekonomika zpomaluje. V tomto období je agregátní nabídka větší než agregátní poptávka, firmy stále produkují velké množství, ačkoliv poptávka klesá (Brčák, a další, 2014, str. 191).

Fáze recese

Po fázi vrcholu nastává doba, kdy výkon ekonomiky zpomaluje, tato fáze se nazývá recese. Dle Brčáka je tato fáze definována jako období, kdy reálný produkt klesá dvě po sobě jdoucí čtvrtletí. Firmám se hromadí zásoby a začínají omezovat svou produkci. V důsledku toho roste nezaměstnanost, domácnosti mají nižší příjmy, omezují svou spotřebu a nastává pokles reálného produktu (Brčák, a další, 2014, str. 192). Pojem deprese, nebo také krize, je užíván, pokud je recese dlouhotrvající a hluboká (Pavelka, 2006, str. 99).

Fáze dna

Období při přechodu z recese do expanze, také nazýváno sedlo. Jedná se o nejnižší bod ekonomické aktivity. Ekonomika se znovu obnovuje, firmy, které se udržely na trhu, zaměstnávají nové pracovníky, domácnosti mají větší důchody a mohou více utrácet, poptávka se začíná pomalu zvyšovat. Ekonomika přechází do fáze expanze (Brčák, a další, 2014, str. 192).

4 Vlastní práce

V této části bude popsána analýza ekonomiky Rumunské republiky, pomocí vybraných makroekonomických ukazatelů. Použito bude HDP, inflace, nezaměstnanost a platební bilance ve zvoleném časovém období.

Hospodářský vývoj Rumunska bude pospán od roku 1989 do roku 2022. V tomto období bylo několik faktorů, které přispěly ke zhoršení hospodářského růstu. Příkladem je např. přechod z plánované ekonomiky na tržní ekonomiku, vládní a politické faktory, mezinárodní krize a další.

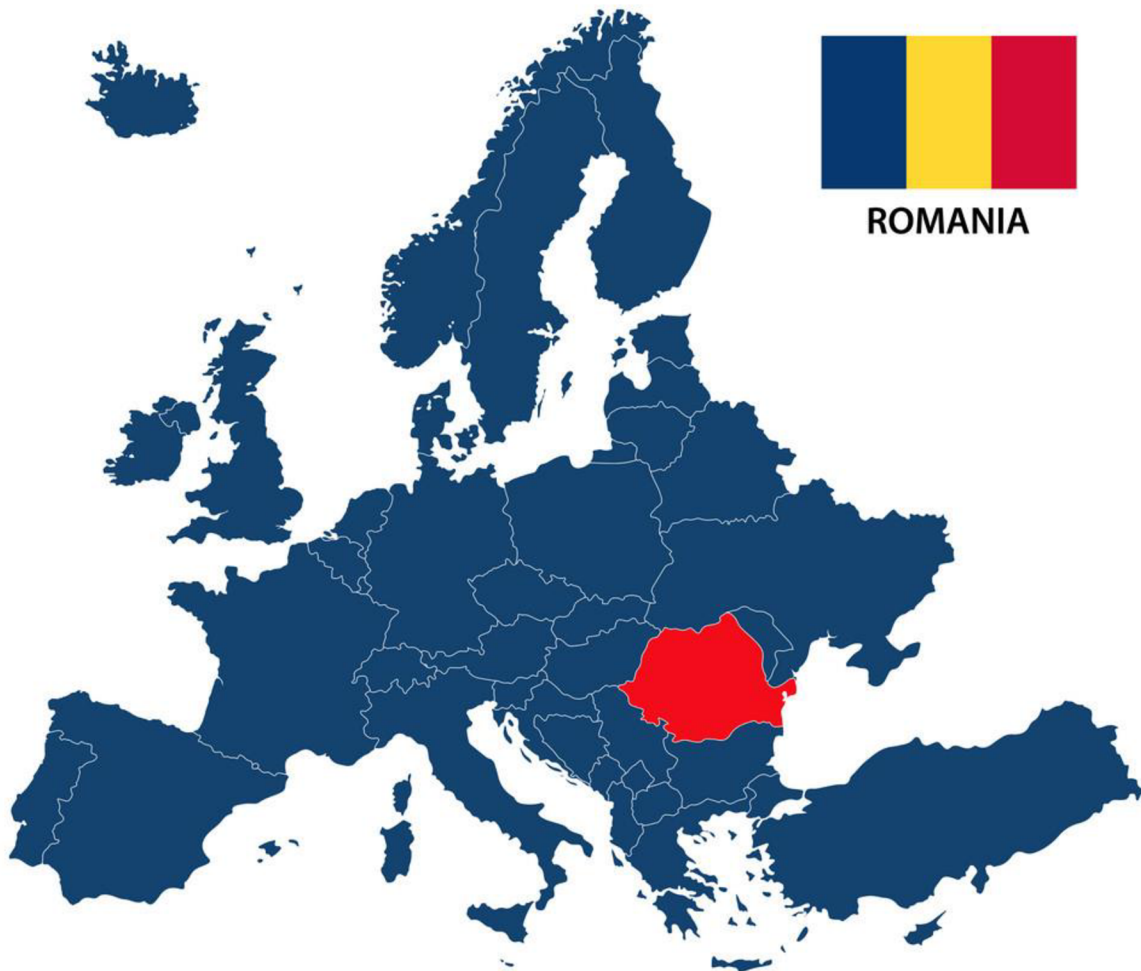
Jako výchozí rok byl vybrán rok 1989, kdy tento rok jak pro Rumunsko, tak i pro země střední a východní Evropy, je považován za zlomový okamžik. Jedná se o období, kdy probíhala vlna revolucí proti komunistickému režimu. Rumunsko přešlo z komunistické země na demokratickou zemi. To mělo za následek mnoho radikálních změn, kdy se změnil celý ekonomický a politický systém.

Rumunsko se nacházelo pod vlivem komunistické strany skoro 45 let, a to od roku 1944, což se na Rumunsku podepsalo jak na politický, sociální systém, tak i na hospodářský rozvoj v zemi. Nejvýraznější změnou představoval přechod z centralizované ekonomiky na tržní ekonomiku. V centralizovaném systému ekonomiky převládalo státní vlastnictví, s tím že neexistovala nezaměstnanost. Každý dostal svou mzdu, která byla v dostatečné výši pro pokrytí životních nákladů. Tento přechod k tržnímu systému se stal důležitým krokem k navázání kontaktů s ostatními zeměmi, kdy mezi nimi docházelo k interakcím.

Analýza bude provedena až do roku 2022, kdy některé údaje v tomto roce stále chybí. Podobně tomu je v roce 1989-1991, kdy nebylo možné dohledat všechny data.

4.1 Rumunsko

Obrázek 2 Mapa a vlajka Rumunska

Zdroj: Map of Europe with highlighted Romania vector image (2023)

Rumunsko se řadí mezi státy střední a východní Evropy. Nachází se na jihovýchodě Evropy, sousedícími státy Rumunska jsou Ukrajina (S), Moldavsko (SV), Bulharsko (J), Srbsko (JZ) a Maďarsko (SZ). Rumunsko má bohatou jak historii, tak i kulturu. Krajina je známá pro své hory, údolí a řeky (Treptow, 1997).

Samotný rumunský stát vznikl až v 19. století. A to po sjednocení Valašska a Moldávie ke kterému došlo v roce 1858.

Území dnešního Rumunska bylo však osídleno již v letech 82 př.n.l. – 44 př.n.l. Od roku 106 n.l. až do roku 271 n.l. bylo toto území okupované Římany, a to hlavně kvůli

velkému množství zlata. První státní útvary na území dnešního Valašska a Moldavska začali vznikat v rozmezí 7.-10. století. V 15.-16. století se území Moldavska, Valašska a Sedmihradska dostala pod Tureckou nadvládu. Na konci 16. století Valašský kníže dobyl Sedmihradsko a Moldavsko, čímž sjednotil všechna tři knížectví, ale pouze na rok. Jak již bylo zmíněno v roce 1859 bylo sjednoceno Moldavsko s Valašskem, což lze považovat za počátek vzniku Rumunska. V roce 1918 se připojilo i Sedmihradsko. Díky vysokému exportu obilí se po první světové válce Rumunsko stalo jednou z nejbohatších zemí Evropy. Během 2. světové války bylo Rumunsko na straně Německa, avšak rok před koncem války, v roce 1944, změnili stranu a postavilo se proti Německu. Po válce se rumunský král odešel do exilu, a tak se roku 1947 moci chopí komunistická strana. V roce 1965 se tajemníkem strany a hlavou státu stává diktátor Nicolae Ceausescu. Ten byl svržen až v roce 1989 v Prosinčové revoluci a následně odsouzen k trestu smrti (Treptow, 2000; Historie Rumunska, 2018).

3. ledna roku 1990 byl podepsán dekret o obnovení politických stran a komunistická éra v Rumunsku skončila. Vlády se zmocnili reformní komunisté v čele s Ionem Iliescem. Rumunsko se objevilo ve svízelné situaci, kdy bylo potřeba vytvořit základy pro stabilní demokratický režim a přejít z centralizované ekonomiky na tržní. Životní úroveň obyvatelstva byla ovlivněna neobvykle nízkými příjmy, hypercentralizovanou ekonomikou, trpící makroekonomickou nerovnováhou, vyčerpanými přírodními zdroji, nedostatkem spotřebního zboží a surovin, nedostatkem kapitálu, demoralizovanou a vyčerpanou pracovní silou a rozpadající se infrastruktury (Treptow, 1997, str.188-193).

Rumunsko s hlavním městem Bukurešť se řadí mezi poloprezidentskou republiku s parlamentním systémem v čele a s hlavou státu prezidentem, současným, Klausem Iohannisem, který je volen přímou volbou na dobu pěti let. Rumunsko je od roku 2004 členem NATO a od roku 2007 členem Evropské unie. Rumunským platidlem je rumunský leu (RON), avšak Rumunsko chce přijmout euro. Stát není součástí Schengenského prostoru, nicméně nyní se na vstup připravuje (European Union,2022). Dle United Nations počet obyvatel k roku 2022 činí 19,7 mil obyvatel (United Nations, 2022).

4.2 Hospodářský vývoj v letech 1989-1999

4.2.1 Platební bilance

Přechodová fáze na tržní ekonomiku měla také výrazný dopad na platební bilanci země. V roce 1990 byla platební bilance charakterizována vysokým deficitem běžného účtu. Což ovlivnilo především zahraniční obchod. Vývoz byl omezen a výroba se snižovala. V prvních letech transformace, lze tuto situaci vysvětlit nedostatečnými a nekvalitními technologiemi téměř ve všech hospodářstvích, které bylo zapotřebí zmodernizovat.

Rumunsko zaznamenalo také pokles HDP v roce 1990, z grafu č.7 lze vyčíst, že se jednalo o hodnotu -5,9 % kdy následně v roce 1991 HDP propadlo na své minimum a to na -12,9 %. Takto nízké HDP silně ovlivnilo rozpočet země, a tak bylo Rumunsko nuceno přijímat zahraniční půjčky, čímž se stalo závislé na pomoci od zahraničí.

Dle World Bank největší zastoupení v zahraničním obchodu zaujímali země bývalého Sovětského svazu. Což se ale po roce 1990 změnilo a zahraniční obchod se postupně přeorientoval na vyspělé země, a to především země západní. Vývoz do těchto zemí se zvýšil ze 43 % v roce 1992 na 60 % v roce 1996 (World Bank, 2023).

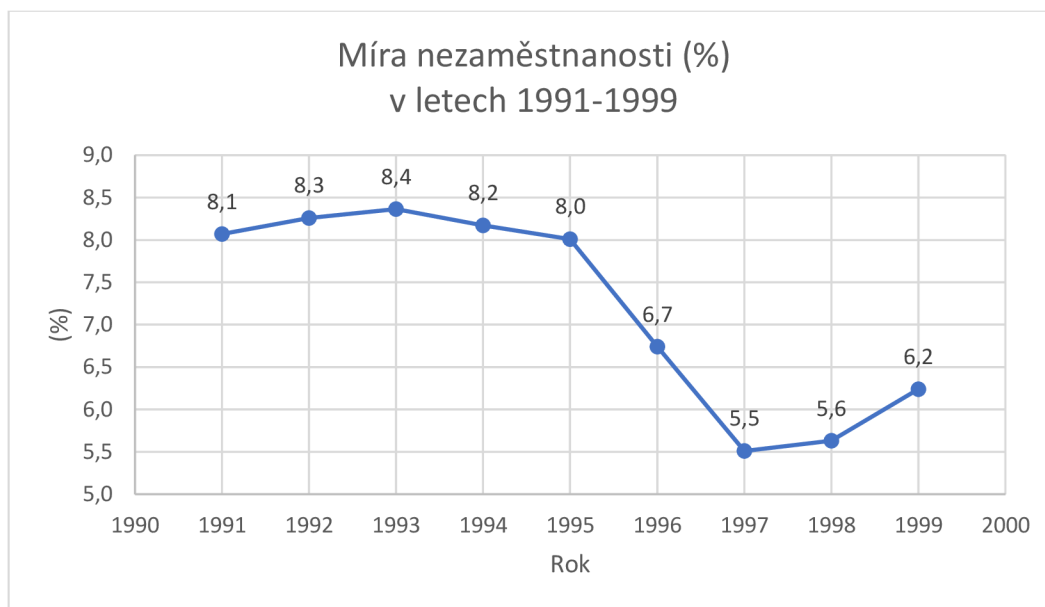
Export v letech 1994 až 1995 sice vzrostl, avšak od roku 1995 rychleji rostl dovoz, což brzy vedlo k deficitu hrazenému především z valutových rezerv. Dovoz i vývoz v roce 1996 poklesl ve srovnání s předchozím rokem. Deficit dál zůstával a koncem roku 1996 dosáhl 2 miliard amerických dolarů (Treptow, rok, str. 195).

4.2.2 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost Rumunska je měřena podle mezinárodní organizace práce. Tato měření jsou prováděna rumunským statistickým úřadem, INSEE.

Po roce 1989 byla nezaměstnanost jedním z velkých problémů. Před revolucí byl stát hlavním prostředkem k dosažení sociálních práv všech občanů. Lidé byli ze zákona povinni najít si práci. Práce byla povinná, ale zároveň práce byla lidem garantována, a to se stanoveným příjmem, což znamená, že v podstatě žádná nezaměstnanost neexistovala, a tudíž byla nulová. Každý měl zajištěnou práci a k tomu adekvátní mzdu, která by měla být dostačující pro pokrytí životních nákladů. Po revoluci se toto však změnilo.

Graf 5 Míra nezaměstnanosti v letech 1991-1999

Zdroj: vlastní zpracování, Worldbank (2023).

Jak lze na grafu č. 5 vidět, po roce 1990 nezaměstnanost vykazuje rostoucí tendenci, a to až s hodnotou 8,4 %, která byla zaznamenána v roce 1993. Následně míra nezaměstnanosti klesá.

Opresca ve svém článku analyzuje, jaký vliv má vzdělání a pohlaví na nezaměstnanost. Došel k závěru, že počet nezaměstnaných žen byl v celém sledovaném období větší než počet nezaměstnaných mužů. Z pohledu vzdělání, osoby s nižším vzděláním tvořili nejvyšší procento nezaměstnaných. V roce 1998 tito nekvalifikovaní obyvatelé tvořili až 74,7 % nezaměstnanosti, z čehož vysokoškoláci tvořili pouze 25,3 % (Oprescu, 2001).

Vasile ve svém článku analyzuje vztah mezi nezaměstnaností a emigrací. Dle Vasile migrace má podstatný vliv na nezaměstnanost, což má následně významný dopad na ekonomickou transformaci Rumunska (Vasile, 2013).

Tabulka 1: Počet emigrantů v letech 1990-1999

Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
(tis.)	96,9	44,2	31,2	18,4	17,1	25,7	21,5	19,9	17,5	12,6

Zdroj: vlastní zpracování, NiS (2023).

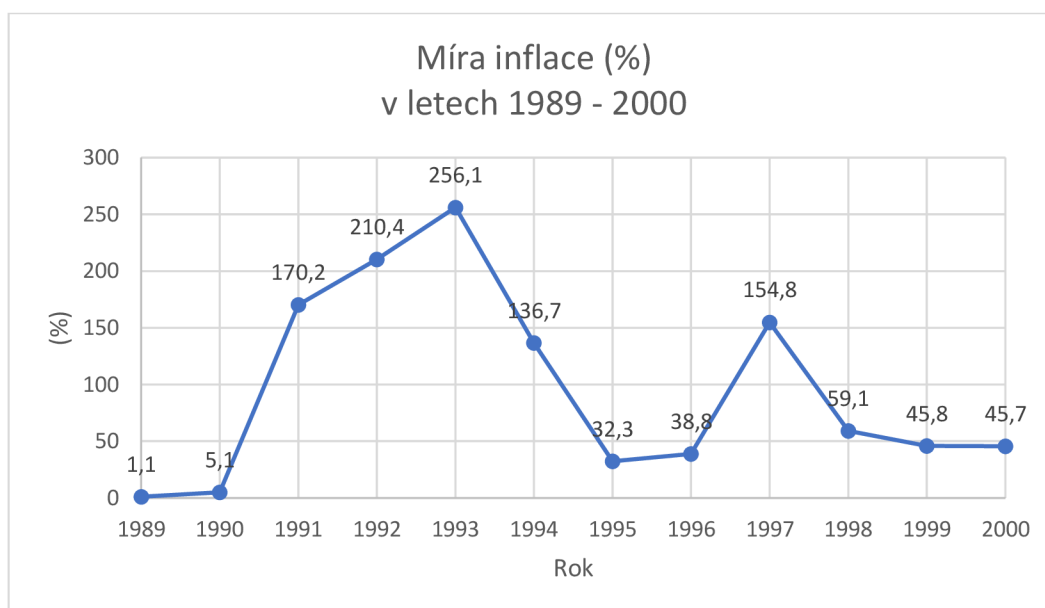
Vysoká vlna odchodů Rumunů do ciziny je způsobena tím, že po roce 1989 se začaly otevírat hranice k okolním státům.

Jednalo se především o mladé lidi, kteří hledali nové a lepší příležitosti, což vysoce zasáhlo ekonomický rozvoj země. V roce 1990 se hranice otevřely, a jak lze vidět v tabulce č.1, emigrace v tomto roce dosáhla extrémních hodnot, a to 96 900 lidí. S postupem času můžeme vidět, že emigrace vykazovala klesající tendenci, kdy v roce 1999 tabulka ukazuje hodnotu 12 600 obyvatel. Celkem od roku 1990 do roku 1999 emigrovalo kolem 305 tisíc obyvatel.

4.2.3 Inflace

Zvýšení míry nezaměstnanosti bylo způsobeno také nárůstem inflace, což lze zpozorovat na grafu č.6, kdy v roce 1993 míra inflace vzrostla o 256 procent.

Graf 6 Míra inflace v letech 1989-2000

Zdroj: Vlastní zpracování, INSEE (2023).

Rumunská vláda se snažila pomocí hospodářských reforem tuto inflaci snížit. Navzdory těmto snahám měla vysoká míra inflace značný dopad na rumunskou ekonomiku, a hlavně na život občanů. Občané, nejvíce ti s nejnižšími příjmy, se ocitli v situaci, kdy ceny potravin extrémně vzrostly, a tak si nemohli tyto potraviny ani koupit. Dalším dopadem bylo

snižování zahraničních investic, kdy se investoři obávali o hospodářskou stabilitu země. Rok 1995 vypadá rokem nadějným. HDP dosáhlo 7,1 % a míra inflace klesla na 32,8 %, což je nejnižší číslo od roku 1990. V roce 1997 však opět vzrostla, a to na hodnotu 154,8 %.

Důchody jsou pro domácnosti kolikrát hlavním a jediným zdrojem příjmu. Dle Tesliuca reálna mzda v letech 1989–1993 klesla téměř o 40 %. Mírný nárůst důchodu nastal v letech 1994-1996, avšak opět v roce 2000 došlo opět k poklesu mezd. Nyní se mzda objevila na nejnižší úrovni od roku 1989. (Tesliuc, Pop, Tesliuc, 2001).

4.2.4 Hrubý domácí produkt

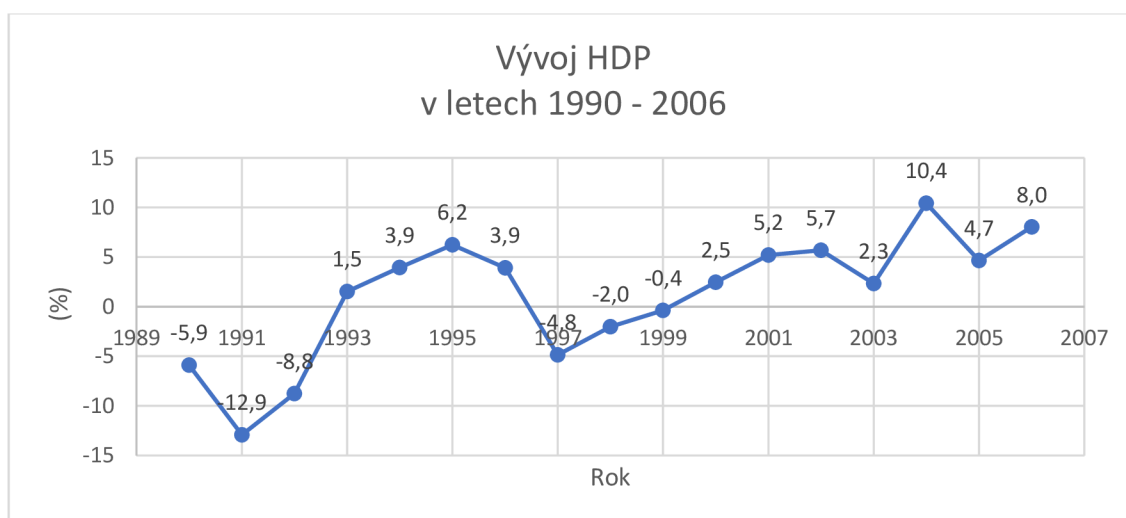
Jak již bylo zmíněno, po revoluci se mnoho obyvatel začalo stěhovat do zahraničních zemí. Jednalo se především o kvalifikované pracovníky, což mělo také vliv na snižování HDP.

První čtyři roky po pádu komunismu se HDP v Rumunsku pohybovalo v záporných hodnotách, což lze vidět na grafu 7, kdy v roce 1991 má HDP hodnotu -12,9 %.

V letech 1997-1999 docházelo k uzavírání podniků v důsledku zpřísnění fiskální a měnové politiky, což mělo za následek pokles výkonu. Finanční krize spolu s válkou v bývalé Jugoslávii měly další dopad na rumunskou ekonomiku, zejména na výši investic, a to v letech 1998-1999.

K propadu výroby také přispěl neorganizovaný systém řízení ekonomiky, zastaralé kapitálové vybavení a výrobních technologie, které byly zděděné z minulého režimu (Dimitri, 1991).

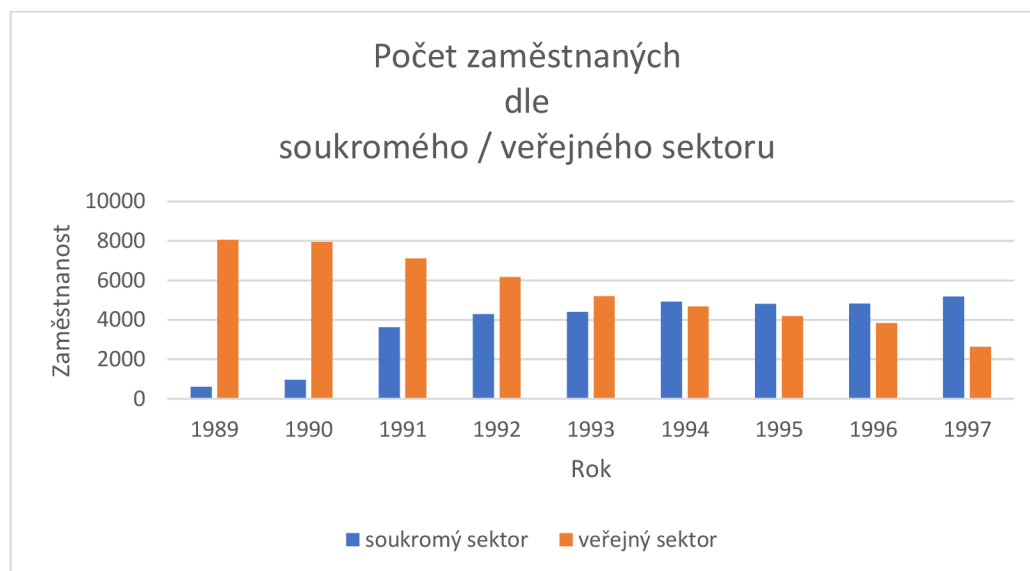
Graf 7 Vývoj HDP v letech 1990-2006

Zdroj: vlastní zpracování, Worldbank (2023).

Graf č.8 zobrazuje stav přechodu podniků od státem vlastněných a provozovaných k soukromému vlastnictví. Privatizace podniků s sebou přinesla výrazný přesun pracovních sil z veřejného do soukromého sektoru.

Graf 8 Počet zaměstnaných dle soukromého/veřejného sektoru

Zdroj: vlastní zpracování, Tudorel (2018).

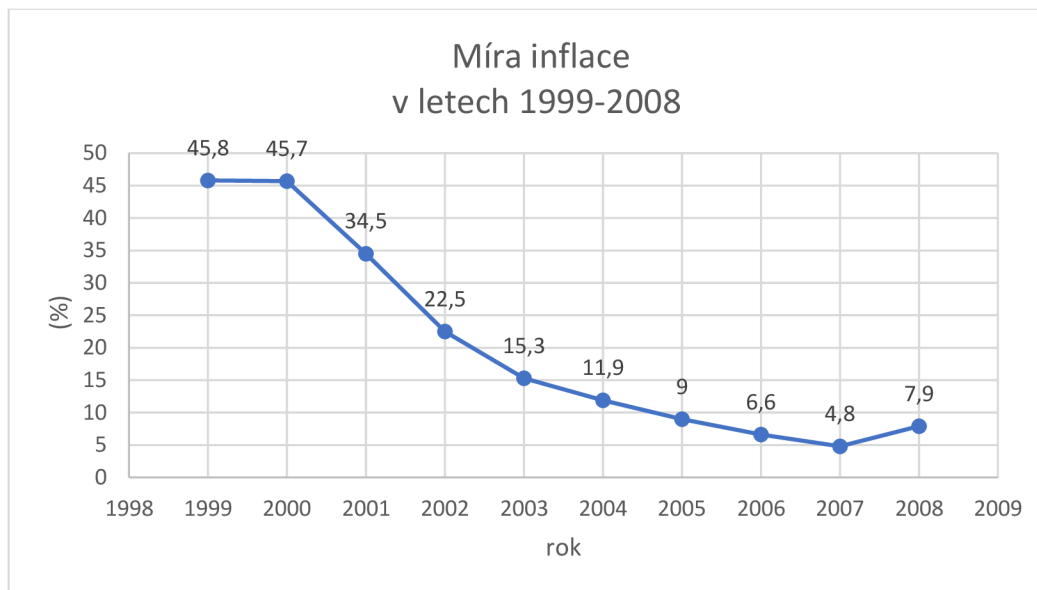
4.2.5 Hospodářský vývoj v letech 2000-2008

Toto období se vyznačuje pomalou stabilizací ekonomiky. HDP začíná růst, inflace klesat, to bylo výsledkem lepšího hospodaření státu. V tomto období také Rumunsko vstoupilo do Evropské unie, což napomohlo k dalšímu rozvoji státu, a to hlavně v mezinárodním obchodě a v růstu HDP.

4.2.6 Inflace

V roce 2000 se stále Rumunsko potýká s ekonomickými problémy. Míra inflace je stále na vysoké hodnotě a to na 45,7 %. Oproti roku 1999 se jedná pouze o pokles o 0,14 %.

Graf 9: Míra inflace v letech 1999-2008

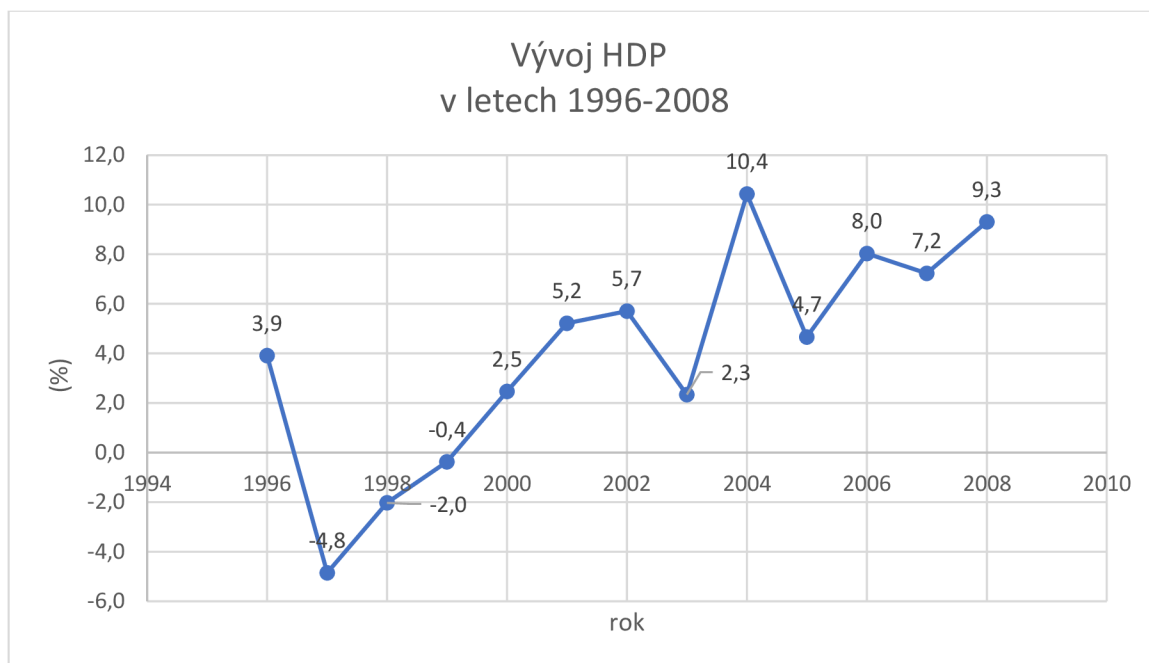
Zdroj: vlastní zpracování, INSEE (2023).

Nicméně od roku 2001 můžeme sledovat klesající tendenci, kdy v roce 2001 je hodnota 34,5 a v roce 2002 22,5 % a klesá dále. V roce 2005 se podařilo dostat inflaci pod hodnotu 10 %, kdy si tuto míru drží i nadále. Hodnota míry inflace v roce 2000–2002 byla způsobena deficitem, který pokrýval dotace na vysoké mzdové náklady státem vlastněných podniků. I přes vysoké ceny energií se v období 2004-2005 podařila snížit inflace, a to z hodnoty 11,9 % na 9 %. Další pokles byl výsledkem lepšího hospodaření státu, kdy byly např. kontrolovány mzdy ve veřejném sektoru.

4.2.7 Hrubý domácí produkt

Jak lze na grafu č.10 vidět, rok 2000 znamenal pro Rumunsko začátek hospodářské prosperity. V letech 2000-2008 dosahovala míra hospodářského růstu Rumunska kladných hodnot, a to poprvé za tři roky, kdy hodnota byla v záporných číslech. Tato změna byla způsobena díky dobré výkonnosti domácí spotřeby a domácích a zahraničních investic.

Graf 10: Vývoj HDP v letech 1996-2008

Zdroj: vlastní zpracování, World Bank (2023).

S pokračující hospodářskou prosperitou vláda přijala řadu reforem, díky nimž vstoupila 1. ledna v roce 2007 do Evropské unie (EU) (Sirůček, 2007, str. 223). To vedlo ke zlepšení hospodářského výhledu země. HDP opět rostlo a to tempem 7,2 % v roce 2007 a v roce 2008 9,3 %.

Rumunský statistický úřad INSS uvádí, že na podílu HDP se nejvíce podílely odvětví služeb a stavebnictví, což bylo i jednou z podmínek vstupu do EU, a to snížit zemědělskou výrobu, a naopak zvýšit podíl služeb (INSS, 2013). Dle World Bank v roce 2007 služby přispívaly hodnotou 49,3 % na HDP. Dalším velkým sektorem, který přispíval na HDP bylo stavebnictví a to s 34,3 % (World Bank, 2023).

4.2.8 Měnová reforma 2005

1. července 2005 proběhla v Rumunsku měnová reforma. Důvodem byla především skutečnost, že rumunská měna leu byla zejména v 90. letech v důsledku vysoké míry inflace značně znehodnocena. Od roku 2002 se leu stabilizoval a v posledním roce dokonce posílil vůči euru a americkému dolaru. Proto byl zaveden nový leu, který má národní měnu stabilizovat. Tento krok vedl k přeměně 10 000 jednotek přechozí měny, starý leu ROL, na jednu novou jednotku "nový leu" RO (Radio Free Europe Radio Liberty, 2005).

4.2.9 Platební bilance

Po vstupu do Evropské unie, což je rok 2007, nastává nová situace, a to etapa přizpůsobování se na novém trhu EU. Tímto momentem začíná být zahraniční obchod Rumunsku pozitivně ovlivněn. Došlo k otevření nových trhů jak pro vývoz, tak i dovoz.

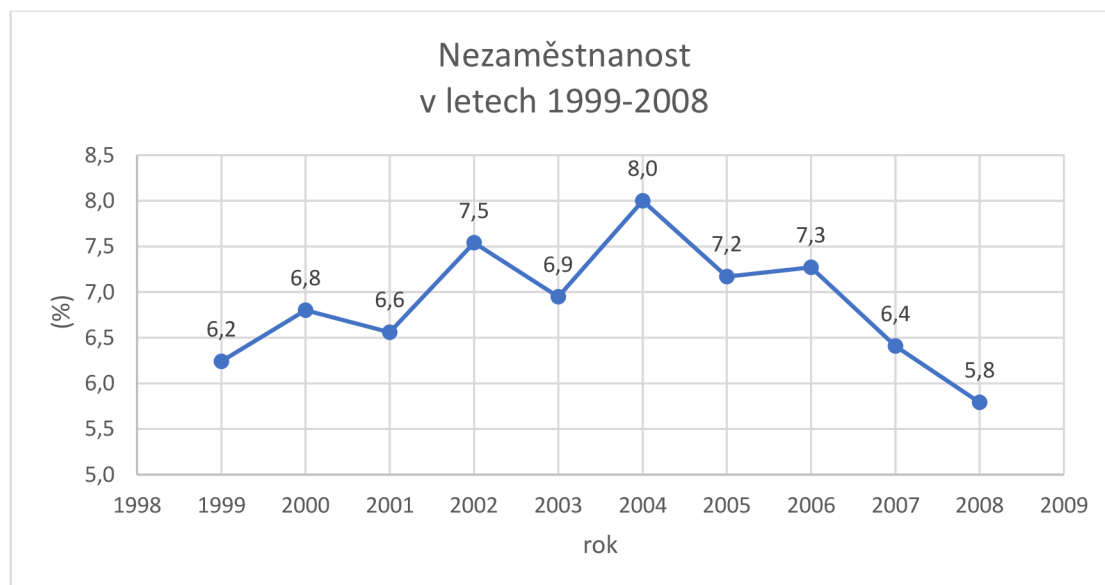
V roce 2000 Rumunsko vykazovalo schodek běžného účtu, a to ve výši 1,4 mil. dolarů. Ten se ale v roce 2005 zvýšil až na 6,8 mld dolarů v roce 2006 na 10 milionů eur. To bylo důsledkem schodku v obchodní bilanci, která se z roku 2000 z hodnoty 1,4 mld USD zvýšila na téměř 19 mld USD v roce 2006. Důvodem byl prudký nárůst dovozu, zejména energetických produktů, který byl větší než vývoz (BRN,2023).

Většina části platební bilance byla financována pomocí, již zmíněných, zahraničních půjček, čímž se v zemi nahromadil velký zahraniční dluh. Během roku 2000–2006 se zahraniční dluh zvýšil z 7,53 mld eur na téměř 12,3 mld eur (INSEE 2023).

4.2.10 Nezaměstnanost

Graf 11 zobrazuje míru nezaměstnanosti, kdy lze vidět, že v roce 2004 se míra nezaměstnanosti vyšplhala až na hodnotu 8 %.

Graf 11: Nezaměstnanost v letech 1999-2008

Zdroj: Vlastní zpracování, World Bank (2023).

Ačkoliv můžeme vidět, že v roce 2008 je nezaměstnanost rámcově malá (oproti roku 1991-1994), tak i tak dle Koleva (2005) míra nezaměstnanosti u mladých lidí v roce 2008 byla až čtyřikrát vyšší než míra nezaměstnanosti dospělých. Tuto nerovnováhu na trhu práce vysvětluje nedostatečnou nabídkou volných pracovních míst pro kvalifikované a vysokoškolsky vzdělané pracovníky.

Rumunská vláda v důsledku vysoké míry nezaměstnanosti zavedla několik opatření. Například Rumunsko přijalo zákony o předčasném odchodu do důchodu, aby tak snížilo míru nezaměstnanosti během svého přechodného období. Mezi další opatření, která byla zavedena patřila např. pomoc v nezaměstnanosti či vzdělávání pracovníků (Petrisan, 2008).

4.3 Hospodářský vývoj v letech 2008-2011

V roce 2008 Rumunsko ignorovalo příznaky finanční krize, které byly patrné v EU a v Severní Americe, s výjimkou snížení veřejných nákladů, který stát přijal, nebyla provedena žádná preventivní opatření. Proto Rumunsko vstoupilo do krize v roce 2009 zcela nepřipravené. Tato krize zasáhla životní standarty lidí. Z počátku lidé ztráceli své zaměstnání, což souviselo s nízkými příjmy. Důsledkem bylo snížení výdajů na spotřebu, což vyvolalo další pokles výroby a investic. V roce 2009 došlo k výraznému snížení vývozu oproti roku 2008. To vedlo k ještě většímu snížení objemu výroby. Platební bilance byla zachována větším snížením dovozu, což negativně ovlivnilo ekonomický růst. Rovnováha ekonomiky byla narušena a veřejné výdaje byly výrazně větší než příjmy. Vláda si brala obrovské množství půjček s čímž rostl veřejný dluh.

Dle Nicolae Tarana byla krize v roce 2008 zcela předvídatelná. Bankovní systémy zkolabovaly, v sektoru nemovitostí se nahromadily dluhy a lidé nedokázali splácet své úvěry za nemovitosti. K tomu se přidalo zhroucení dvou velkých bank v USA v sektoru nemovitostí. Také poukazuje na ohromné ztráty v bankovním systému, což bylo kolem 7 000 miliard dolarů. Tento kolaps finančního systému vyvolal nedostatek likvidity (míra schopnosti přeměnit své aktiva na peněžní prostředky). Celá ekonomika se zastavila (Nicolae Taran, 2008).

Nastaly drastické opatření jako snížení mezd státním zaměstnancům až o 25 %, navýšení DPH z 19 % na 24 %. Krize trvala přibližně 2 roky až do roku 2010. V roce 2011 se ekonomika začala zotavovat asi o 2 % s HDP. (Duguleană, Constantin, 2011).

Dle INSEE k tomuto vývoji došlo na pozadí zvýšení cen a to o 14,9 % od roku 2008 do roku 2010, kdy např. ceny potravin vzrostly o 9,4 % a nepotravinářské zboží a tarify za služby vzrostly o 18,2 %. Rodinné příjmy však nerostly, naopak se snižovaly a to o 0,5 %. Domácnosti s nejnižšími příjmy byly touto krizí napadeni nejvíce.

4.3.1 Platební bilance

Dle Komise evropských společenství v tomto období vznikla velká vnější nerovnováha a neudržitelný růst vnějších závazků. Schodek běžného účtu se zvýšil z 5,8 % HDP v roce 2004 na 13,5 % HDP v roce 2007 a v roce 2008 se pohyboval stále nad 12 % HDP. V důsledku toho se hrubý vnější dluh na konci roku 2008 vyšplhal na hodnotu 55 % HDP. Dle Komise se rumunská platební bilance vyskytla ve vážném ohrožení. Vzhledem k tomu, že rumunské kapitálové a finanční trhy byly pod stále zvyšujícím se tlakem, poskytlo Společenství Rumunsku střednědobý úvěr ve výši maximálně 5 miliard EUR s průměrnou splatností nejvýše sedm let. (Komise evropských společenství, 2009).

Přestože během krize v roce 2009 HDP prudce pokleslo, zahraniční obchod činil 60 %. Vzhledem k probíhající krizi se v roce 2009 očekával negativní výsledek platební bilance, čemuž se i stalo. Vliv na platební bilanci měli zejména snížené výnosy z exportu a zahraničního turistického ruchu. Dle mezinárodního měnového fondu (IMF) schodek běžného účtu činil v roce 2009 5,1 mil EUR, což je o 68, % méně než v roce 2008. To se stalo hlavně díky nižšímu schodku obchodní bilance, která byla 6,8 mil EUR. Dle BNR deficit běžného účtu v roce 2009 byl zcela plně financován přímými investicemi nerezidentů v Rumunsku (BNR, 2010).

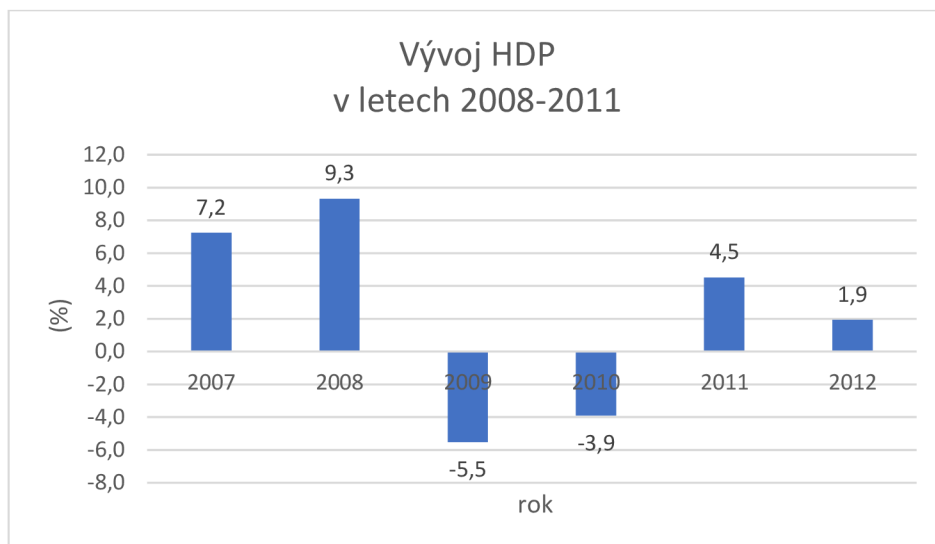
S probíhající krizí se celkový veřejný dluh dle Eurostatu zvýšil z 16,6 mld euro z roku 2008, což představovalo 12,3 % HDP na 49,4 miliard eur v roce 2012, což je 37 % HDP (Eurostat, 2023).

V roce 2010 se ekonomika pomalu zotavovala z krize. Byla snaha o zlepšení platební bilance, a to s větším zaměřením na export a podporou domácí výroby, což mělo snížit závislost na dovozu.

Světová finanční krize donutila rumunské orgány k přijmutí opatření. V roce 2010 byly vládou sníženy všechny mzdy státním zaměstnancům o 25 %. Kromě toho také bylo

zvýšené DPH a to z 19 % na 24 %. Rumunsko se také zavázalo snížit hodnotu inflace k dosažení finanční stability (International Monetary Fund, 2009).

Graf 12: Vývoj HDP v letech 2008-2011

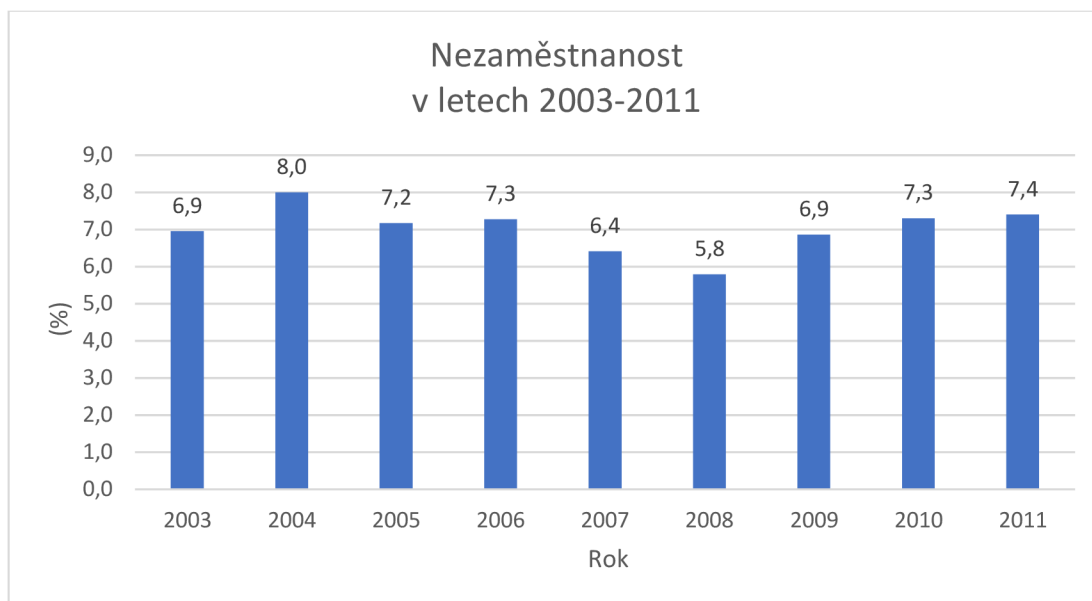
Zdroj: Vlastní zpracování, World Bank (2023).

Dopad mezinárodní krize se nejvýrazněji projevil v letech 2009-2010, kdy míra růstu klesla do záporných hodnot. Od roku 2010 je patrný rostoucí trend. Z hodnoty 9,3 % v roce 2008 kleslo HDP v roce 2009 na hodnotu -5,5 % a v roce 2010 na -3,9 %.

4.3.2 Nezaměstnanost

Po roce 2004 hodnota nezaměstnanosti dosáhla 8 %. Graf zobrazuje pozvolné klesání, a to až do roku 2009, kdy se začaly projevovat již zmíněné negativní hospodářské výsledky. Míra nezaměstnanosti se v roce 2009 zvýšila na hodnotu 6,9 %, což pokračovalo až do roku 2011, kdy míra nezaměstnanosti dosáhla vrcholu a to 7,4 %.

Graf 13: Nezaměstnanost v letech 2003-2011

Zdroj: Vlastní zpracování, World Bank (2023).

4.4 Hospodářský vývoj v letech 2016-2022

Rumunsko se v posledních dvou desetiletích těší impozantnímu růstu a prosperitě. Otřesy způsobené pandemií COVID-19 a válkou na Ukrajině však odhalily strukturální zranitelnost ekonomiky. Patří k nim přetrvávající chudoba a rozdíly v ekonomických příležitostech mezi regiony a mezi městskými a venkovskými oblastmi, strukturální nepružnosti na trzích produktů a práce, nedostatky ve fiskální politice a značná institucionální omezení, která brání účinnému využívání zdrojů.

4.4.1 Covid-19

Covid-19 je oficiální název pro koronavirovou infekci z roku 2019. Způsobuje ji koronavirus SARS-CoV-2. Celosvětově se jim nakazilo více než 675 milionu lidí a vyžádal si více než 6,7 milionu životů. V prosinci v roce 2020 pandemie zasáhla téměř všechny země a více než 60 milionů lidí po celém světě. Země se v souvislosti s touto situací ocitly ve zmatku a musely dělat těžké rozhodnutí společně s kompromisy vzhledem ke zdravotnictvím, ekonomickým a sociálním výzvám, které pandemie vyvolává. Na jaře 2020 zažila více než polovina světové populace výluku s omezujícími opatřeními. Tyto opatření

měly pomoci ke zmírnění dopadů zdravotní krize. Mezi něž například patřilo omezování v cestování či úplný zákaz do některých zemí (OECD,2023).

Pandemie vyvolala šok na straně nabídky i poptávky, které následně ovlivnily všechna odvětví. Není překvapením, že dopad je nejvýraznější v odvětvích, jako je pohostinství, cestovní ruch a volný čas, která byla ovlivněna restriktivními vnitrostátními opatřeními. Pandemie dostala zdravotnické systémy do obtížných situací, kdy následně byly schváleny a zavedeny očkovací programy, které zpomalili růst této pandemie.

Rumunsko dosáhlo pozoruhodného pokroku ve zvyšování životní úrovně před krizí COVID-19 a ekonomická odolnost během pandemie byla impozantní. Dle generálního tajemníka Mathiase Cormanna pandemie tvrdě zasáhla Rumunsko, avšak vláda ekonomické důsledky zvládla rychle a efektivně, což přispělo k rychlé obnově ekonomické aktivity (OECD,2023).

4.4.2 **Ruská invaze na Ukrajině**

Další událost, která měla a stále má negativní vliv na ekonomiku je Rusko - Ukrajinská válka. Tento konflikt vypukl již v roce 2014 po ruské anexi Krymu.

Ruská invaze na Ukrajinu začala 24. února 2022. Největší útoky byly provedené ve větších městech jako Charkov, Oděsa, Kyjev a další. Mnoho Ukrajinců proto uprchlo do zahraničí. V Polsku byl zaznamenán největší počet uprchlíků (SeeNews, 2022).

Komise uvedla, že Rumunsko je přední zemí v humanitární a geopolitické krizi způsobené válkou, neboť hostí velký počet vysídlených osob z Ukrajiny, i když většina z nich nakonec odejde do jiných zemí EU (SeeNews, 2022).

Dle dat ze Statista je přes 110 tisíc evidovaných uprchlíků v Rumunsku a přes 2 miliony uprchlíků přešlo rumunskými hranicemi (Statista, 2023).

Ruská fosilní paliva byla po omezení dovozu do USA a EU vyvážena do Číny a dalších asijských zemí. Ekonomiky zemí celého světa byly závislé na hlavních vývozních komoditách Ruska a Ukrajiny, jako je pšenice. Rusko je také šestým největším vývozcem hliníku a významným producentem palladia (Statista, 2023).

Rumunsko většinu plynu těží na domácím trhu, ale téměř 20 % celkové spotřeby plynu dováží, přičemž je silně závislé na ruském plynovodu vedoucím přes Ukrajinu (SeeNews,2022).

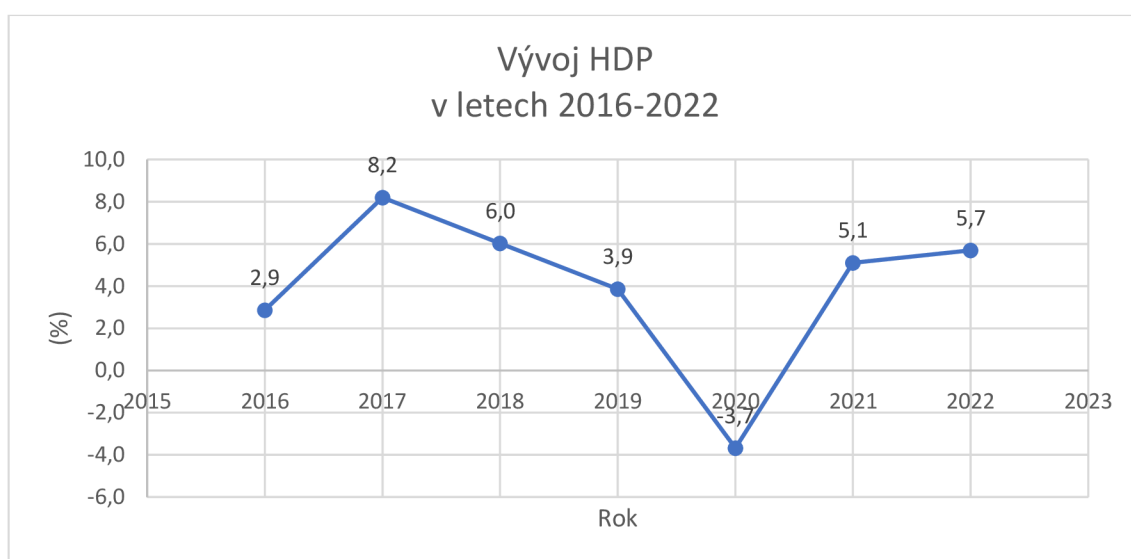
Mezi suroviny s ohroženou nabídkou patří kaučuk, ocel, železo, dřevo a fosfátová hornina Dle Evropské komise se průmyslové odvětví, jako je automobilový průmysl,

strojírenství a stavebnictví, budou negativně podílet na hospodářském růstu země z důvodu zranitelnosti vůči dovozu energie a jejich cen (SeeNews, 2022).

4.4.3 HDP

Rumunská ekonomika dosáhla lepších výsledků, než se očekávalo, a v první polovině roku 2022 vzrostla o 5,8 %. Růst byl podpořen silnou soukromou spotřebou, k níž přispělo postupné rušení regulace COVID-19, vyšší mzdy a nižší nezaměstnanost.

Graf 14: Vývoj HDP v letech 2016-2022

Zdroj: vlastní zpracování, World Bank (2023).

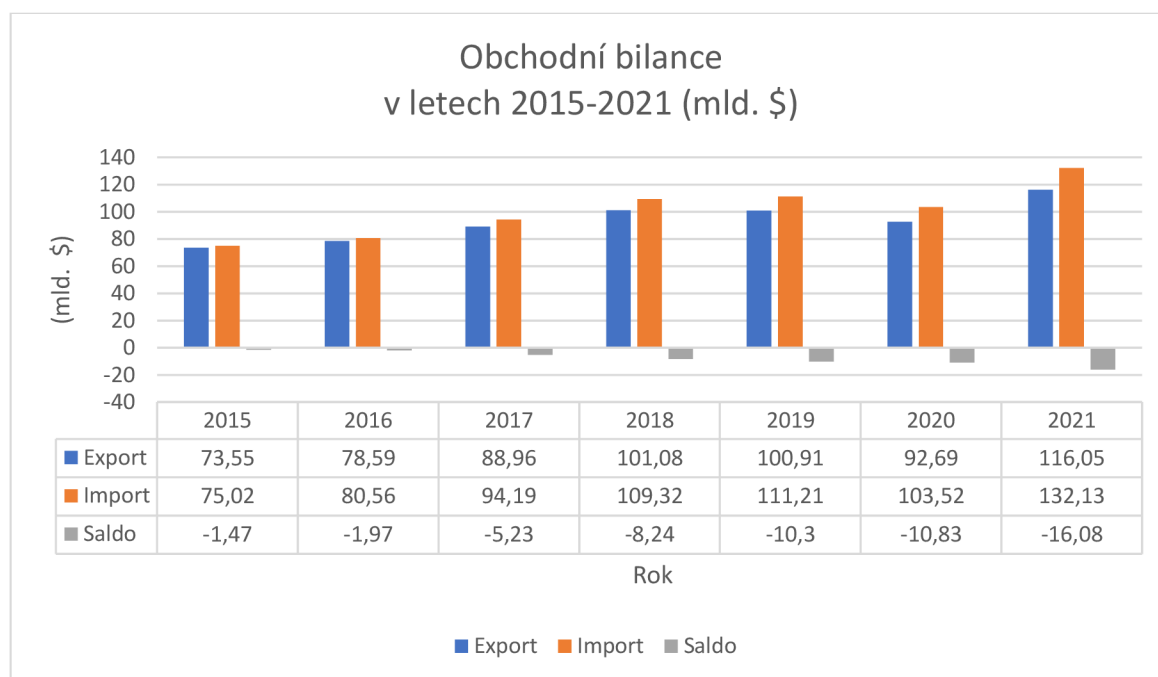
Rumunská ekonomika v roce 2021 oživila tempem 5,1 % a v roce 2022 dosáhla ještě lepších výsledků, než se očekávalo, a rostla tempem 5,7 %, a to navzdory výraznému zvýšení inflace a zvýšené nejistotě v důsledku války na Ukrajině (World Bank, 2021).

Dle European Commission se tento příznivý vývoj odehrává v důsledku silné tvorby hrubého fixního kapitálu a soukromé spotřeby, kterou podpořil silný trh práce a růst mezd v kombinaci s podpůrnými opatřeními vlády, které vedly ke zmírnění dopadu vysokých cen energií (European Commission, 2023).

4.4.4 Platební bilance

Jak u importu, tak u exportu můžeme sledovat rostoucí tendenci, kdy import převyšuje export, a tak dochází k saldu, které z počátku dosahovalo nižších hodnot. Nyní se však rapidně navyšuje. V roce 2021 bylo o skoro 49 % vyšší než v roce 2020. Většina exportu i importu je mířena, či pochází ze zemí Evropské unie.

Graf 15: Obchodní bilance v letech 2015-2021 (mld. \$)

Zdroj: vlastní zpracování, World Bank (2023).

V roce 2020 se Rumunsko potýkalo s negativními dopady pandemie COVID-19 na ekonomiku, což mělo vliv na pokles exportu a importu zboží a služeb. Nicméně, Rumunsko se dokázalo relativně rychle přizpůsobit nové situaci, což lze vidět i na grafu č.15, že hodnota vývozu i dovozu klesla minimálně. V roce 2021 lze vidět opět nárůst jak dovozu, tak i importu. Čistý vývoz byl na druhé straně silně ovlivněn, což odráží slabou zahraniční poptávku a narušení dodavatelského řetězce.

Dle OEC se v roce 2020 Rumunsko stalo největším vývozcem slunečnicových semínek, ovcí a koz (OEC,2020).

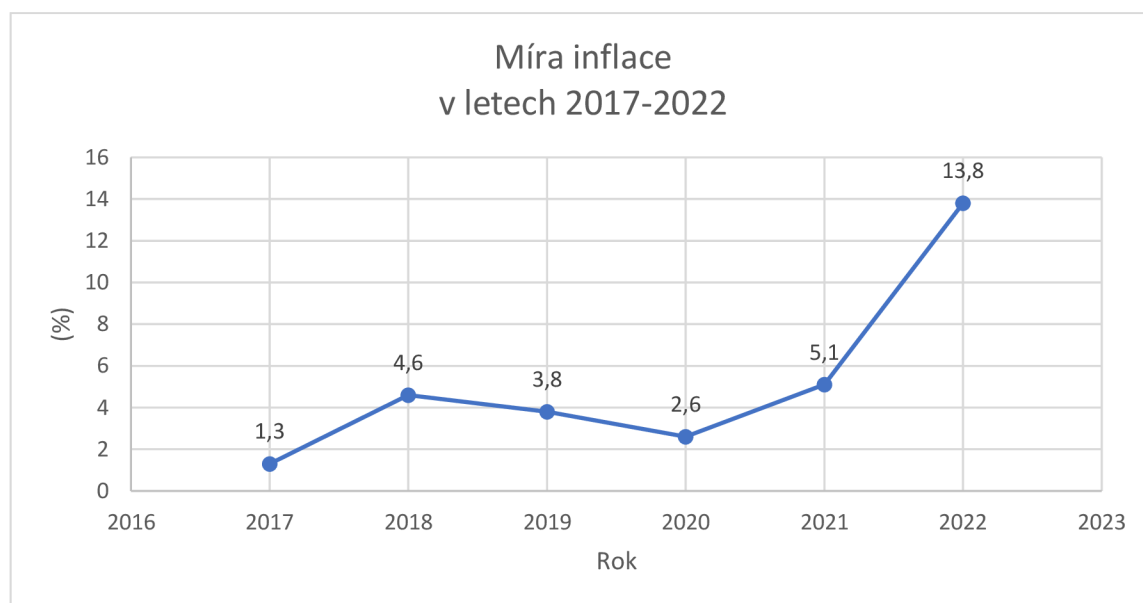
V roce 2021 se na podílu vývozu nejvíce podílelo elektrické a elektronické vybavení a to z 18 %, z 15 % vozidla (kromě železnic a tramvají), z 11 % stroje a jaderné reaktory (TradingEconomics, 2023).

Fiskální deficit se v prvních osmi měsících roku 2022 snížil na 2,4 % HDP, ale fiskální tlaky zůstávají značné, přičemž opakující se výdaje a dotace na energie pravděpodobně v letošním roce deficit ještě zvýší.

4.4.5 Inflace

Rumunská ekonomika je ovlivněna vysokou hodnotou inflací, kterou lze pozorovat v celé Evropě společně s růstem ceny plynu a energií, které meziročně vzrostly téměř o 50 % (World Bank, 2023).

Graf 16 Míra inflace v letech 2017-2022

Zdroj: vlastní zpracování, INSEE (2023).

Inflace v srpnu 2022 zrychlila na 15,3 %, a to v důsledku růstu cen elektřiny, plynu a ústředního vytápění. Inflační tlaky vedly Rumunskou národní banku k postupnému zvýšení měnové politické sazby na 5,5 %.

To je významný nárůst oproti předchozím letům, kdy míra inflace dosahovala v průměru 3-4 %. Důvodem zvýšení inflace je hlavně nárůst cen energií, potravin a také

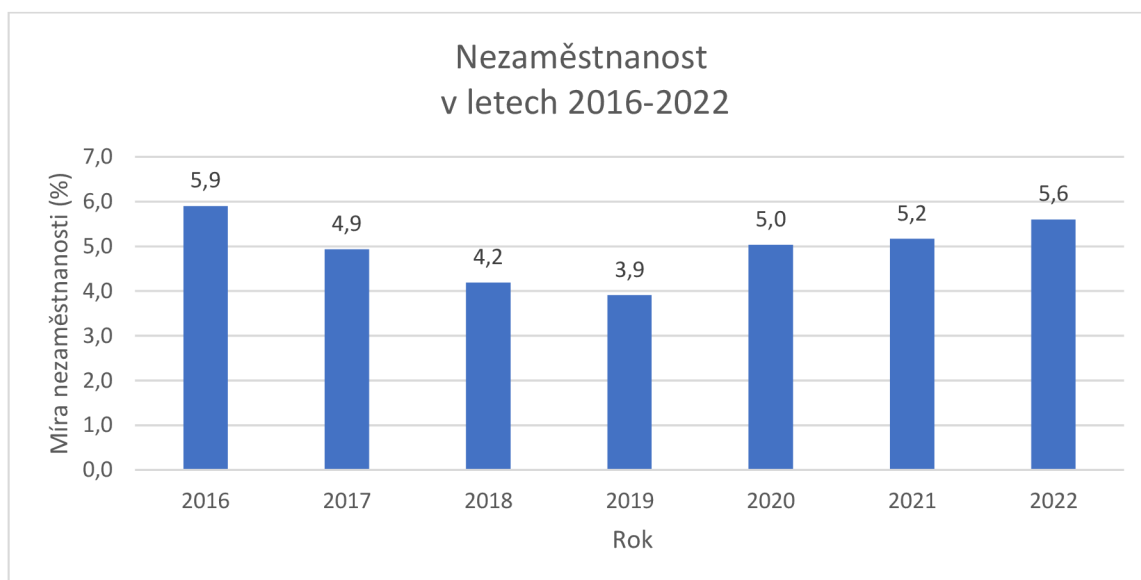
nárůst mezd. Během pandemie COVID-19 se země potýkala s nedostatečným množstvím surovin a s problémy v logistice, což zvýšilo náklady na produkci a distribuci zboží.

Cílem centrální banky Rumunska je udržení inflace pod kontrolou a udržet její hodnotu v rozmezí 1,5-3,5 %. K ovlivňování inflačních tlaků banka používá různé nástroje, mezi něž patří např. úrokové sazby, rezervy a měnová politika.

4.4.6 Nezaměstnanost

V roce 2020, krize způsobena pandemií COVID-19 vážně zasáhla hospodářské činnosti, jako jsou hotely, restaurace a služby (doprava, kulturní aktivity) (Eures, 2023).

Graf 17: Nezaměstnanost v letech 2016-2022

Zdroj: Vlastní zpracování, World Bank (2023).

V roce 2019 se nezaměstnanost vlivem pandemie COVID-19 zvýšila. Jednalo se především o nezaměstnanost v odvětvích jako je cestovní ruch, ubytování a stravování. Vláda reagovala na situaci několika opatřeními, kdy např. poskytovala finanční pomoc podnikům anebo podporovala zaměstnanost v ohrožených odvětvích (OECD,2020).

Nejvyšší míra nezaměstnanosti byla za posledních 10 let zaznamenána v roce 2010. V roce 2019 pak míra nezaměstnanosti klesla na 3,9 %. V roce 2022 poté nezaměstnanost vzrostla na 5,6 %.

5 Výsledky a diskuse

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat hospodářský vývoj v Rumunsku ve zvoleném časovém období. Zvolené časové období bylo od roku 1990-2022, kdy v praktické části byl tento časový úsek rozdělen do čtyř období.

Prvních 10 let přechodu bylo poznamenáno dvěma velkými ekonomickými recesemi, první v roce 1992, kdy hrubý domácí produkt dosáhl o 30 % nižší hodnoty než v roce 1989, a druhou v období 1997-1999, kdy došlo k restrukturalizaci nebo uzavření některých podniků, což způsobilo velkou nerovnováhu v ekonomice.

První období je charakterizované jako přechod z centrálně plánované ekonomiky na tržní hospodářství, což bylo následkem pádu komunistické strany v roce 1989. Toto období se vyznačuje extrémním nekontrolovaným růstem cenové hladiny, nezaměstnanosti a poklesem HDP. Po otevření hranic a umožnění cestování emigrovalo mnoho rumunských občanů, a to až 100 tisíc obyvatel. Číslo se postupně snižovalo, avšak plno obyvatel, především mladých lidí, opustilo pracovní trh Rumunska, což vedlo k oslabení rozvoje ekonomiky.

Vláda se pokoušela pomocí reforem a modernizací tento růst stabilizovat, což se povedlo až v roce 2004, kdy HDP vzrostlo na 10,4 %. Inflaci se dokázalo dostat pod hranici 10 %, kdy od roku 2000 byla sledována klesající tendence a hodnota inflace v roce 2005 klesla na hodnotu 9 %.

V roce 2005 také proběhla měnová reforma, která byla způsobena v důsledku vysoké cenové hladiny, a tak začal být starý leu (ROL) značně znehodnocen, a tak bylo zapotřebí vytvořit nový leu (RO). 10 000 starého leu se přeměnil na 1 nový leu.

V roce 2007 Rumunsko vstoupilo do Evropské unie, čímž se Rumunsku otevřely nové možnosti, a to především v zahraničním obchodě. Nezaměstnanost vykazovala klesající trend, a to až do roku 2008.

Třetí období bylo věnováno roku 2008-2011. V roce 2008 zasáhla globální finanční krize, která zasáhla státy Evropy a severní Ameriky. V Rumunsku se krize projevila až v roce 2009, která byla již předem předvídatelná z ekonomik evropských států. Rumunsko však tyto hrozby ignorovalo a vstoupilo do ní zcela nepřípraveno. Tato krize měla velké negativní dopady na hospodářský růst. Od roku 2000 byl sledován rostoucí trend HDP, které se nacházelo ve fázi expanze to se však v roce 2009 změnilo a HDP kleslo na své dno, a to na hodnotu -5,5 %. V roce 2010 lze sledovat pomalé zotavení ekonomiky z krize. Stát se

více zaměřil na export a na domácí výrobu za účelem snížit poptávku po zahraničních statcích.

V roce 2019 na celý svět udeřila krize pandemie COVID-19. Ta však nebyla tak ničivá jako předešlé krize a Rumunsko rámcově vykazovalo stabilní vývoj.

Nyní se ekonomiky závislé na dovozu fosilních paliv z Ruska nachází v oslabení, a to hlavně ve snížené dodávce, v důsledku Invaze na Ukrajině, která vypukla v roce 2022. Ta zasáhla i ekonomiku Rumunska v již zmíněném dovozu fosilních paliv, na kterém bylo Rumunsko závislé.

6 Závěr

Práce byla zaměřena na hospodářský růst Rumunska a následné zhodnocení pomocí zvolených makroekonomických ukazatelů ve zvoleném časovém období, a to od roku 1990–2022.

V teoretické části byla práce věnována popisu makroekonomických ukazatelů, makroekonomickému koloběhu a hospodářskému vývoji. Tyto ukazatele a pojmy byly následně použité ve vlastní práci. V praktické části byly tyto ukazatele zobrazené ve grafech, který lépe zobrazil vývoj daného ukazatele.

V posledních letech byl rumunský růst poměrně stabilní i když pomalý. Rumunsko si prošlo několika krizemi, které negativně a radikálně zasáhly ekonomický růst země.

Rumunsko zažilo během 90. let bouřlivý ekonomický vývoj v důsledku politických změn, k nimž došlo v roce 1989. Po pádu komunistického režimu se země snažila prosadit hospodářské reformy a otevřít svou ekonomiku zahraničním investorům. Nicméně, tyto reformy byly velmi obtížné a Rumunsko se potýkalo s mnoha problémy, jako byl např. extrémní růst cenové hladiny, nedostatek zahraničního kapitálu, vysoká míra nezaměstnanosti, která před revolucí vykazovala nulové hodnoty. Toto vše vedlo ke snížení produkce, a tedy i ke snížení HDP. Po roce 1989 také vypukla vlna emigrace, kdy plno kvalifikovaných zaměstnanců opouštělo zemi. Díky obchodní bilanci a investicím ze zahraničí se postupně HDP začalo vzpamatovávalo.

Období mezi rokem 1990-1996 lze označit jako postupný přechod k demokracii a k fungujícímu tržnímu systému. Následující roky byly období zkoumání, vzestupů ale i pádů. Státní podniky zahájily proces privatizace. Vznikaly nové podniky a do země se začalo více investovat. Ekonomika na tyto reformy reagovala pozitivně, kdy vývoj HDP v roce 1993 byl pozitivní a v roce 1996 se výrazně snížila inflace.

Klíčem k pokroku bylo silné odhodlání vstoupit do EU. S podporou mezinárodního společenství země provedla reformy nutné pro vstup a v roce 2007 se stala členským státem EU.

Následovaly roky stabilizace, což se rámcově dařilo, a to až do roku 2009, kdy uhodila další vlna krize. Tato globální finanční krize zasáhla jak Rumunsko, tak i celou Evropu. Ze strany vlády a národní banky došlo k následné stabilizaci ekonomiky. V roce 2019 zasáhla pandemie, která neměla tak ničivé dopady jako krize v roce 2009, nicméně

projevila se na míře nezaměstnanosti, k čemuž došlo na pozadí uzavírání některých podniků, jako jsou pohostinství, služby a cestovní ruch.

Rumunsko v současné době bojuje s několika strukturálními problémy, jako je nezaměstnanost, nízká produktivita práce, chudoba, vysoká míra korupce, nedostatečná infrastruktura. Mezi další problémy lze zařadit výrazný rozdíl v bohatství mezi městskými a venkovskými oblastmi a také mezi východními a západními regiony země.

Celkově lze říci, že ačkoli Rumunsko v posledních letech učinilo významný pokrok, stále existuje prostor pro další růst a rozvoj, zejména při řešení některých základních strukturálních problémů, které brzdí jeho ekonomiku. Lze podotknout, že Rumunsko má silný potenciál pro rozvoj v cestovním turistickém ruchu. Rumunsko je totiž velmi bohaté na přírodní krásy země a historické památky. Tento krok by dokázal přilákat mnoho turistů z celého světa s čímž by vzrostla i ekonomika.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Tištěné zdroje

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ, 2014. *Makroekonomie teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 9788073804923.

BRČÁK, Josef., a další, 2012. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-369-8.

HELÍSEK, Mojmír, 2002. *Makroekonomie: základní kurs*. Slaný: Melandrium. ISBN 80-86175-25-1.

JUREČKA, Václav, 2013. *Makroekonomie. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 9788024743868.

MAITAH, Mansoor, 2009. *Macroeconomics*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta. ISBN 9788021319042.

MANKIW, N. Gregory, 1999. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada. Profesionál. ISBN 8071698911.

OPRESCU, Gheorghe, 2001. *Piata muncii teorii politici tranzitia in romania*. Editura Expert. ISBN 9738177014.

PAVELKA, Tomáš, 2006. *Makroekonomie: základní kurz*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu. ISBN 8086730026.

SIRŮČEK, P. a kol.: *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie (vývoj-současnost-výhledy)*. 1. vydání. Slaný, Melandrium 2007. ISBN 978-80-86175-03-4.

SOUKUP, J. POŠTA, V. PAVELKA, T. NESET, P. *Makroekonomie*. London: Vydavatelství a nakladatelství Management Press, 2018. ISBN 978-80-7261-537-7.

TREPTOW, Kurt W. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. Dějiny států. ISBN 80-7106-348-7.

ZAHRADNÍK, Petr, 2003. *Vstup do Evropské unie: přínosy a náklady konvergence*. Praha: C.H. Beck. Beckova edice ekonomie. ISBN 80-7179-472-4.

7.2 Internetové zdroje

Academia, 2005. *Understanding youth labour market disadvantage: Evidence from south-east Europe*. [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.academia.edu/33104473/Understanding_youth_labour_market_disadvantage_Evidence_from_south_east_Europe

Banca Nationala a Romaniei, 2023. *Balance of Payments and External Debt* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.bnr.ro/Press-Releases---Balance-of-Payments-and-External-Debt-4049.aspx>

Datacommons , 2023. *Amount of Debt: Government* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://datacommons.org/tools/timeline#&place=country/ROU&statsVar=Amount_Debt_Government

DEMEKAS, Dimitri, 1991. *The Romanian Economic Reform Program* [online]. International Monetary Fund [cit. 2023-03-10]. ISBN 9781451850246. Dostupné z: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/1991/080/001.1991.issue-080-en.xml>

DUGULEANĂ, Constantin, 2011. *Effects of the Economic Crisis in Romania*. *JSTOR* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43293397>

European commission . *Short overview of the labour market* [online]. [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eures/printLMIText.jsp?recLang=en&lmiLang=ga&catId=9545&acro=lmi>

European commission: *Economy and Finance*, 2023. *Economic forecast for Romania*, [online]. [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/romania/economic-forecast-romania_en

Institutul Național de Statistică - ROMÂNIA, 2022. *Datoria publică* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://insse.ro/cms/ro>

Institutul Național de Statistică – ROMÂNIA, 2023. *IPC – serie de date anuală* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://insse.ro/cms/ro/content/ipc%E2%80%93serie-de-date-anuala>

International monetary fund, 2009. IMF Survey: Romania Receives Support from IMF to Counter Crisis *International monetary fund* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/soint050409a>

Macrotrends, 2023. *Romania exports 1990-2023* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.macrotrends.net/countries/ROU/romania/exports>

Macrotrends. *Romania GDP - Gross Domestic Product* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.macrotrends.net/countries/ROU/romania/gdp-growth-rate>

MANZELLA, John, 2013. *Are Imports Really Bad for the Economy and Jobs?*. *Manzella report* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <http://www.manzellareport.com/index.php/trade-finance/649-are-imports-really-bad-for-the-economy-and-jobs>

MIHAI, David, 2020. *Cum a traversat România marea criză economică din 2008. „Soluția de atunci a fost să ne împrumutăm din exterior cu 10 miliarde de euro.* *Adevarul* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://adevarul.ro/stiri-locale/timisoara/cum-a-traversat-romania-marea-criza-economica-din-2017118.html?fbclid=IwAR1OQgnDLhjdC2QOFW09ZDojr2GCUb3I8yBfN3G1yXB5CqA-wzJIpnphbQ>

OECD, 2020. *Romania* [online]. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://oec.world/en/profile/country/rou#latest-trade>

OECD, 2020. *Radio free Europe Radio liberty* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/cfe/leed/Romania.pdf>

OECD, 2022. România: stimularea productivității și dezvoltarea capitalului uman vor genera creștere economică, mai multe locuri de muncă și venituri mai mari, afirmă OCDE[online]. Organisation for Economic Co-operation and Development [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/countries/romania/romania-stimularea-productivitatii-si-dezvoltarea-capitalului-uman-vor-genera-crestere-economica-mai-multe-locuri-de-munca-si-venituri-mai-mari.htm>

OPRESCU, Gheorghe, 2000. *The labor market in Romania* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/2470125_The_Labor_Market_in_Romania

Radio free Europe Radio liberty, 2005. Romania Implements Currency Reform [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/1059616.html>

Romania. *European Union* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/romania_cs

ROZHODNUTÍ RADY, kterým se Rumunsku poskytuje vzájemná pomoc, 2009. In.: Brusel. Dostupné také z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A52009PC0199\(01\)&from=SV&fbclid=IwAR1FE1DYPWCcLpGq1Yro7rJLpOFioU4z0V-uSlXnBAsxjcN7FAju_FFe0G4](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A52009PC0199(01)&from=SV&fbclid=IwAR1FE1DYPWCcLpGq1Yro7rJLpOFioU4z0V-uSlXnBAsxjcN7FAju_FFe0G4)

SeeNews, 2022. *Russian war on Ukraine to negatively affect Romania's economy - EC* [online]. Bucharest [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://seenews.com/news/russian-war-on-ukraine-to-negatively-affect-romanias-economy-ec-785639>

ȘOMAJUL ÎN ROMÂNIA, 2008. *Munich Personal RePec Archive* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/25239/>

Statista, 2023. *Number of border crossings between Ukraine and Central and Eastern European (CEE) countries after Russia's invasion of Ukraine from February 24 to February 28, 2023, by selected country* [online]. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1293403/cee-ukrainian-refugees-by-country/>

Statista, 2023. *Russia-Ukraine war 2022-2023 - statistics & facts* [online]. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.statista.com/topics/9087/russia-ukraine-war-2022/#topicOverview>

TARAN, Nicolae, 2008. IDEAS. *The Western Economic Recession – Causes and Consequences* [online]. [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://ideas.repec.org/a/wun/journal/tjev01y2008i03a06.html>

The World Bank in Romania, 2023. *World Bank* [online]. The World Bank Group [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: https://www.worldbank.org/en/country/romania/overview?fbclid=IwAR1P1174Fy87Ctk6ZngJUR9FsP0niGOZb61B1iunuFJtaPikAJB_Hnv-ZLY#2

The World Bank, 2023. *Unemployment, total (% of total labor force)*, [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=R>

The World Bank, 2023. *Exports of goods and services (current US\$) - Romania* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?locations=RO>

The World Bank, 2023. *Imports of goods and services (current US\$) - Romania* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.CD?locations=RO>

TradingEconomics, 2023. *Romania Exports By Category* [online]. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/romania/exports-by-category>

United Nations, 2023. *Crude rate of natural change of population* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://population.un.org/dataportal/data/indicators/53,41,67,52,71,47,46,70,50,54,51,72,49/locations/642/start/1989/end/2030/line/linetimeplot>

VASILE, Valentina, 2014. *Migrația internațională a muncii și dezvoltarea economică: teorie și experiențe* [online]. Elsevier B.V [cit. 2023-03-08]. ISBN 978-973-27-2295-4. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S221256711400152X>

Vectorstock , 2023. *Map of europe with highlighted romania vector image* [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/map-of-europe-with-highlighted-romania-vector-18695417>

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1: Makroekonomický koloběh	13
Obrázek 2 Mapa a vlajka Rumunska	29

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet emigrantů v letech 1990-1999	32
---	----

8.3 Seznam grafů

Graf 1 Poptávková inflace	19
Graf 2 Nabídková inflace	20
Graf 3 Nezaměstnanost.....	23
Graf 4 Fáze cyklu	26
Graf 5 Míra nezaměstnanosti v letech 1991-1999.....	32
Graf 6 Míra inflace v letech 1989-2000	33
Graf 7 Vývoj HDP v letech 1990-2006	34
Graf 8 Počet zaměstnaných dle soukromého/veřejného sektoru	35
Graf 9: Míra inflace v letech 1999-2008	36
Graf 10: Vývoj HDP v letech 1996-2008.....	37
Graf 11:Nezaměstnanost v letech 1999-2008.....	38
Graf 12:Vývoj HDP v letech 2008-2011	41
Graf 13:Nezaměstnanost v letech 2003-2011	42
Graf 14: Vývoj HDP v letech 2016-2022.....	44
Graf 15: Obchodní bilance v letech 2015-2021 (mld. \$).....	45
Graf 16 Míra inflace v letech 2017-2022	46

Graf 17: Nezaměstnanost v letech 2016-2022.....	47
---	----

8.4 Seznam použitých zkratek

HDP – hrubý domácí produkt

EU – Evropská unie

INSEE – Národní statistický ústav

HDP – hrubý domácí produkt

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj